

**UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA**

DIPLOMSKO DELO

SIMONA GROBELNIK

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

**VKLJUČEVANJE SLOVENSKEGA ZAVAROVALNIŠTVA V
EVROPSKO UNIJO**

Ljubljana, april 2003

SIMONA GROBELNIK

IZJAVA

Študentka Simona Grobelnik izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom prof. dr. Ivana Ribnikarja in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 1.4.2003

Podpis:

KAZALO

1. UVOD	1
2. POJEM ZAVAROVANJA IN KRATEK ZGODOVINSKI RAZVOJ ZAVAROVALNIŠTVA	2
2.1. POJEM ZAVAROVANJA.....	2
2.2. KRATEK PREGLED RAZVOJA ZAVAROVANJA V SVETU.....	3
2.2.1. Stari vek.....	3
2.2.2. Srednji vek.....	4
2.2.3. Novi vek.....	5
2.3. KRATEK PREGLED RAZVOJA ZAVAROVALNIŠTVA NA SLOVENSКИH TLEH.....	6
2.3.1. Obdobje do druge svetovne vojne.....	6
2.3.2. Obdobje po drugi svetovni vojni.....	7
2.3.3. Zavarovalništvo v samostojni državi Sloveniji.....	9
3. ZAVAROVALNICE KOT DEL FINANČNEGA SISTEMA	10
3.1. FINANČNI SISTEM.....	10
3.2. FINANČNE INSTITUCIJE IN FINANČNI INSTRUMENTI.....	10
4. PRAVNI RED EVROPSKE UNIJE NA PODROČJU ZAVAROVALNIŠTVA	12
4.1. SPLOŠNI POJMI.....	12
4.2. OSNOVNA NAČELA ENOTNEGA EVROPSKEGA ZAVAROVALNEGA TRGA.....	12
4.3. PRIMARNO PRAVO.....	13
4.3.1. Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo.....	13
4.3.2. Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti.....	13
4.3.3. Pogodba o ustanovitvi Evropske atomske skupnosti.....	14
4.3.4. Dogovor o skupnih organih evropske skupnosti.....	14
4.3.5. Evropski enotni akt.....	14
4.3.6. Pogodba o Evropski uniji.....	14
4.3.7. Amsterdamska pogodba.....	15
4.4. SEKUNDARNO PRAVO.....	15
4.4.1. Nastajanje zavarovalniških direktiv skozi tri generacije.....	15
4.4.2. Kratka zgodovina nastajanja zavarovalniških direktiv.....	16
4.4.2.1. Alpska tradicija.....	17
4.4.2.2. Pomorska tradicija.....	17
4.4.2.3. Razhajanja in postopna prevlada pomorske tradicije.....	17
4.4.3. Pregled direktiv s področja zavarovalništva.....	19
4.4.3.1. Premožensko zavarovanje.....	19
4.4.3.2. Življenjska zavarovanja.....	23
4.4.3.3. Zavarovalno zastopništvo in posredništvo.....	25
4.4.3.4. Računovodstvo.....	26
4.4.3.5. Zavarovalna skupina.....	26
4.4.3.6. Pozavarovanje.....	27
5. SLOVENIJA IN EVROPSKA UNIJA	27
5.1. PROCES PRIBLIŽEVANJA SLOVENIJE EVROPSKI UNIJI.....	27
5.2. BELA KNJIGA O PRIPRAVI PRIDRUŽENIH DRŽAV NA VKLJUČEVANJE V EVROPSKO UNIJO.....	28

5.3. EVROPSKI PRIDRUŽITVENI SPORAZUM	28
5.3.1. <i>Marakeški sporazum</i>	29
5.4. DRŽAVNI PROGRAM REPUBLIKE SLOVENIJE ZA PREVZEM PRAVNEGA REDA EVROPSKE UNIJE DO KONCA LETA 2002	30
5.5. KONEC POGAJANJ	30
6. SLOVENSKA ZAKONODAJA NA PODROČJU ZAVAROVALNIŠTVA.....	31
6.1. STANJE V SLOVENSKEM ZAVAROVALNIŠTVU LETA 1991	31
6.2. ZAKON O ZAVAROVALNICAH	32
6.2.1. <i>Nekatere novosti Zakona o zavarovalnicah</i>	32
6.2.1.1. Splošno	32
6.2.1.2. Pravnoorganizacijske oblike	32
6.2.1.3. Zavarovalne skupine in vrste.....	32
6.2.1.4. Finančno poslovanje.....	33
6.2.1.5. Družbe, ki opravljajo druge zavarovalne posle	33
6.2.1.6. Zavarovalni nadzor.....	33
6.2.2. <i>Izvajanje Zakona o zavarovalnicah</i>	34
6.2.3. <i>Neusklajenost Zakona o zavarovalnicah z evropskimi predpisi</i>	34
6.2.3.1. Neusklajenost s Pridružitvenim sporazumom	34
6.2.3.2. Neusklajenost z evropskimi zavarovalnimi direktivami	35
6.3. ZAKON O ZAVAROVALNIŠTVU	36
6.3.1. <i>Nekatere novosti Zakona o zavarovalništvu</i>	36
6.3.1.1. Splošno	36
6.3.1.2. Pravnoorganizacijske oblike	36
6.3.1.3. Zavarovalne skupine in vrste.....	37
6.3.1.4. Finančno poslovanje.....	37
6.3.1.5. Zavarovalni zastopniki in posredniki	37
6.3.1.6. Zavarovalni nadzor.....	38
6.3.2. <i>Izvajanje Zakona o zavarovalništvu</i>	38
6.3.3. <i>Dosedanje in bodoče spremembe Zakona o zavarovalništvu</i>	39
6.3.4. <i>Finančni trgi in nadzor nad njimi</i>	40
6.3.4.1. Trend razvoja nadzora finančnih podsistemov.....	40
6.3.4.2. Ureditev nadzora v državah članicah in državah kandidatkah	41
6.4. OSTALA ZAVAROVALNA ZAKONODAJA	41
6.4.1. <i>Zakon o davku od prometa zavarovalnih storitev</i>	41
6.4.2. <i>Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju</i>	41
6.4.3. <i>Zakon o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic</i>	42
6.4.4. <i>Zakon o obveznih zavarovanjih v prometu</i>	42
6.4.5. <i>Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju</i>	43
6.5. SLOVENSKA ZAVAROVALNA DEJAVNOST V MEDNARODNEM PROSTORU	43
7. SKLEP.....	45
8. LITERATURA	47
9. VIRI.....	48

PRILOGE

1. UVOD

V svojem diplomskem delu želim predstaviti proces vključevanja slovenskega zavarovalništva v Evropsko unijo (EU). Slovenija si je ob osamosvojitvi zastavila cilj postati polnopravna članica te skupnosti najbolj razvitih evropskih držav. Za doseg tega cilja je morala izpolniti in izvesti celovit, s pogodbami in sporazumi začrtan proces vključevanja. Eden izmed osrednjih ukrepov je prevzem pravnega reda EU, kar velja tudi za področje zavarovalništva.

V prvih dveh poglavjih bom poskusila bralcu kar najbolj približati zavarovalništvo z opredelitvijo pojma ter kratkim zgodovinskim pregledom razvoja te dejavnosti v svetu in pri nas. Prav tako bom v tem delu umestila zavarovalnice med finančne institucije. S tem vedenjem bo bralec bolje razumel spremembe in sedanjo ureditev zavarovalništva pri nas in v EU.

V tretjem poglavju pričujočega diplomskega dela podajam pravno ureditev področja zavarovalništva v EU. Pravni red EU je sestavljen iz primarnega prava, ki ga predstavljajo ustanovitvene pogodbe, in sekundarnega ali izvedenega prava, kamor spadajo uredbe, direktive, priporočila, stališča in odločbe različnih organov skupnosti. S pregledom primarnega prava bom poskušala podati osnovni okvir in načela, ki veljajo v EU. Za delovanje enotnega zavarovalnega trga pa so morale države svojo zakonodajo uskladiti tudi z določbami sekundarnega prava. Zato bom podala pregled in kratko vsebino direktiv s področja premoženjskega in življenjskega zavarovanja, zavarovalnega zastopništva in posredništva, računovodstva, zavarovalne skupine in pozavarovanja. Iz zgodovinskega ozadja in vsebine direktiv je razvidna postopna liberalizacija na področju zavarovalništva, ki je bilo v mnogih državah precej protekcionistično obarvano. Pot do dosega skupnega cilja v obliki delujočega enotnega zavarovalnega trga, je bila zato počasna in naporna.

V naslednjem poglavju bom prikazala sliko procesa približevanja Slovenije EU, ki bo bralcu pomagala razumeti spremembe na področju zavarovalništva v zadnjem desetletju pri nas. Od leta 1991 do danes smo bili priča korenitim spremembam. Prvi slovenski zavarovalniški zakon smo dobili leta 1994, ki pa ni bil v celoti usklajen s takratno evropsko zavarovalno prakso. Leta 2000 ga je nadomestil nov zavarovalniški zakon, ki je bolj usklajen z evropskimi direktivami in danes skupaj s podzakonskimi akti ureja to področje. V tem poglavju podajam osnovne določbe obeh zavarovalniških zakonov in s tem tudi sliko uvajanja postopne liberalizacije in vse večje upoštevanje evropske pravne ureditve pri nas. Nekaj besed bom namenila novim trendom razvoja nadzora finančnih podsistemov, kamor poleg bančništva in trga vrednostnih papirjev spada tudi zavarovalništvo. Za zaokrožitev poglavja bom opisala še nekaj zakonov, ki predstavljajo preostalo zavarovalno zakonodajo pri nas.

Za konec pa podajam še nekaj številčnih podatkov, ki bralce lahko usmerijo pri umestitvi slovenskega zavarovalništva v nov konkurenčni prostor, kamor bomo vstopili s polnopravnim članstvom Slovenije v EU.

2. POJEM ZAVAROVANJA IN KRATEK ZGODOVINSKI RAZVOJ ZAVAROVALNIŠTVA

2.1. POJEM ZAVAROVANJA

Veliko teoretikov, ki se je ukvarjalo in se še ukvarja z zavarovalniško problematiko, je poskušalo definirati zavarovanje. Strokovnjaki z različnih področij ga obravnavajo z različnih vidikov. Tako obstaja mnogo definicij, ki pa so odvisne od tega, s katerega vidika proučujemo zavarovanje kot gospodarsko dejavnost.

Če gledamo na zavarovanje z družbenoekonomskega in zgodovinskega vidika, ga lahko opredelimo kot posebno gospodarsko dejavnost, ki se ukvarja z organiziranjem zaščite pred nastankom določenih nevarnosti, s tem pa se zadovoljuje človekova ekonomska potreba po varnosti (Bijelić, 1998, str. 3). Že sama beseda zavarovanje namreč z etimološkega vidika pomeni varnost pred določenim dogodkom ali dejstvom¹. Tako je človek skozi čas razvijal najrazličnejše oblike ukrepov, da bi zavaroval svoje premoženje in samega sebe pred različnimi dogodki, kateri so lahko imeli za posledico nastanek škode. Tako so skozi čas posledično nastajale vedno nove oblike varovanja, glede na nove oblike nevarnosti. Z razvojem je postala skrb za varstvo vse bolj domena širše skupnosti, in ne več toliko stvar samozaščite posameznika. S tem se je povečala zaščita vseh v zavarovalni združbi, hkrati pa je lahko tudi posameznik več prispeval k organizaciji lastne zaščite (Ivanjko, 1996, str. 38).

V pogovornem jeziku se pojem zavarovanja uporablja v različnih pomenih. V vsakodnevni praksi običajno pomeni zavarovanje čisto konkretno obliko zavarovalne pogodbe oziroma zavarovalnega pogodbenega razmerja med zavarovalnico oziroma zavarovateljem na eni strani in skleniteljem zavarovanja na drugi (Pavliha, 2000, str. 44). Pri čemer lahko na strani sklenitelja zavarovanja nastopa tudi zavarovanec zraven zavarovalca. Le-ta ima iz zavarovalnega razmerja pravice, na podlagi katerih lahko v primeru nastanka zavarovalnega primera zahteva izplačilo zavarovalnine. To pomeni, da sta pri zavarovalni pogodbi lahko sklenitelj zavarovanja in zavarovanec ista oseba ali pa ne; namreč zavarovalec (sklenitelj zavarovanja) je tisti, ki sklene zavarovalno pogodbo in je s tem zavezan plačati premijo, zavarovanec pa ima iz tega razmerja kot že omenjeno, določene pravice.

¹ Zavarovanje je pravno razmerje, ki zavezuje določeno organizacijo, da upravičencu povrne škodo v dogovorjenem primeru (SSKJ, str. 1638).

Znani slovenski zavarovalni strokovnjak Jože Boncelj je bil mnenja, da je zavarovanje dejavnost, ki ustvarja gospodarsko varnost z izravnavanjem nevarnosti (Boncelj, 1983, str. 13).

Z definicijo zavarovalništva se je ukvarjal tudi dr. Marko Pavliha², ki pravi, da lahko z vidika makroekonomske funkcije zavarovalništvo oziroma zavarovalstvo opredelimo kot prodajo zavarovalnih »produktov« (storitev), ki so kot ena izmed oblik finančnih produktov namenjeni na eni strani varčevanju in na drugi strani akumulaciji prihrankov ter njihovem usmerjanju v naložbe. Prodaja zavarovalnih storitev pomeni prodajo »nevidnih produktov« v obliki zagotavljanja gospodarske varnosti, prav ta posebnost pa loči zavarovalnice od drugih gospodarskih družb, kjer so v ospredju dobičkonosni motivi delničarjev (Pavliha, 2000, str. 44). Tako je zavarovalništvo pomemben del finančnega sistema, katerega osnovna funkcija je zbiranje prihrankov in njihovo usmerjanje v investicije ter s tem gospodarski razvoj. S takega vidika je jasno razvidno, da predstavlja zavarovalništvo pomemben makroekonomski interes vsake države, ki skuša kar najbolje zagotoviti trdno in zanesljivo delovanje svojega trga zavarovalnih produktov ter s tem ustvariti zaupanje vlagateljev oziroma potencialnih zavarovancev v ta trg.

Ne glede na različne vidike vseh teh definicij pa iz vseh izhaja, da predstavlja zavarovanje dejavnost zaščite gospodarstva pred določenimi nevarnostmi, ki ogrožajo premoženje in osebe. Njegova osnovna naloga je, da številna tveganja, ki so jim zavarovanci izpostavljeni, prerazporedi na vse zavarovance in da v primeru škodnega dogodka oškodovancu, ki je hkrati upravičenec, izplača v zavarovalni pogodbi dogovorjeno nadomestilo za utrpelo škodo (Bijelić, 1998, str. 3).

Zavarovalništvo tako predstavlja pomembno skupino finančnih storitev, brez katere si skorajda ne moremo predstavljati nobenega gospodarstva. V zavarovalništvo spadajo življenjska in druga zavarovanja, pozavarovanje, retrocesija, posredovanje, zastopanje in pomožne zavarovalne storitve (Pavliha, 1997a, str. II).

2.2. KRATEK PREGLED RAZVOJA ZAVAROVANJA V SVETU

2.2.1. Stari vek

V človeškem razvoju se je že zelo zgodaj pojavila vzajemnost in solidarnost posameznih oseb v določeni rizični skupnosti, saj je človek sam zase precej nemočno bitje, ki se je težko branil pred naravnimi rušilnimi silami. Za mnoge je začetek zavarovalstva že prehod od prvih naravnih rizičnih skupnosti (npr. v okviru plemen) k tistim, ki so nastala izključno

² Prof. dr. Marko Pavliha je predstojnik Katedre za pomorsko in prometno pravo na Fakulteti za pomorstvo in promet Univerze v Ljubljani, svetovalec uprave Pozavarovalnice Sava, d.d., predava tudi na Pravni in Ekonomski fakulteti ljubljanske univerze.

zaradi zaščite pred določeno vrsto nevarnosti. Take skupnosti so nastale najprej v Egiptu in kasneje še v antični Grčiji. V Palestini so imeli tako npr. oslarji zasnovano skupnost, ki je v primeru izgube tovora priskočila na pomoč prizadetim (Bijelić, 1998, str. 10). Kitajski trgovci so pri prevozu preko nevarnih predelov reke Jangce posameznikovo blago razložili na več čolnov, tako da je v primeru brodoloma enega čolna posameznik izgubil le del svojega blaga (Pavliha, 2000, str. 47).

Najvidnejši mejnik iz tega zgodnjega obdobja (stari vek) je vsekakor odredba v Hamurabijevem zakoniku³, ki govori o solidarnosti vseh trgovcev v karavani, če so razbojniki kateremu izmed njih ukradli tovor (Bijelić, 1998, str. 11).

Kasneje se je zavarovalništvo razvijalo predvsem v pomorstvu. Na grškem otoku Rodosu se je že okoli 200 pr.n.š. razvila splošna havarija⁴, ki je bila kasneje povzeta v rimsko pravo in tudi v sodobno pomorsko pravo. Če je moral ladjar v primeru nevihte npr. odvreči del tovora ali zaradi varnosti posekati jambor, so škodo utrpeli vsi udeleženci pomorskega podjema, torej vsi lastniki tovora in ladjar. Imeli so oblikovano že tudi t.i. pomorsko posojilo: ladjar je od premožne osebe prejel znesek, ki ga je moral vrniti z visokimi obrestmi, razen če se je njegova ladja med potovanjem potopila (Pavliha, 2000, str. 47).

2.2.2. Srednji vek

Po propadu Rimskega imperija o zavarovanju skoraj ni nič znanega nekako do 11. stoletja. Najdemo ga zopet v srednjeveških statutih, kjer je zavarovanje stanovsko obarvano (Bjelić, 1998, str. 11). Rizične skupnosti tako najdemo v statutih cehov in gild⁵, ki so svojim članom pomagale pri obvladovanju posledic določenih nevarnosti. Tako lahko tudi na našem ozemlju zasledimo oblike cehovskega zavarovanja. Prva slovenska cehovska zadruga za vzajemno pomoč prizadetim v nesreči je bila ustanovljena v Ljubljani leta 1399, naša najstarejša zavarovalno-pravna listina pa je Statut bratovščine svetega Hieronima, ki so jo Slovenci ustanovili v sedanjem italijanskem mestu Udine (Videm) leta 1452. Znan je tudi statut ljubljanskega krojaškega ceha iz leta 1579 (Pavliha, 2000, str. 48).

Predvsem zaradi odkrivanja novih celin ter vse živahnejše trgovine in s tem razvojem pomorstva pa je postajalo zavarovalništvo vse bolj samostojna dejavnost. Prvi zakonodajni zapis o pomorskem zavarovanju lahko zasledimo v odredbi genovskega kneza iz leta 1369, najstarejši zakon o pomorskem zavarovanju pa je bil izdan leta 1435 v Barceloni. Mnogi teoretiki postavljajo za mejnik razvoja sodobnega zavarovanja leto 1347, ko je bila v Genovi v Italiji izdana prva zavarovalna polica. Zаметke pomorskega posojila lahko najdemo še v Benetkah, Barceloni in Marseillu in omenjeni Genovi (Pavliha, 2000, str. 47).

³ Hamurabi je bil kralj v Babilonu, 1729 – 1686 pr.n.š.

⁴ Poškodba prevoznega sredstva, zlasti ladje, ali letal, ali tovora med vožnjo (SSKJ, str. 269).

⁵ To so stanovske organizacije obrtnikov iste stroke (SSKJ, str. 80 in 234).

Pomembno mesto v zgodovini pomorskega zavarovanja v naši soseščini in nasploh gre pripisati Dubrovniku. To jadransko mesto je bilo od 14. do 16. stoletja eno najpomembnejših trgovskih središč z zelo močno trgovsko mornarico. Ena najpomembnejših zapuščin Dubrovniške republike na področju zavarovalništva je pravni dokument oziroma dubrovniški zakon o pomorskem zavarovanju (*Ordo super Assekuratoribus*). Gre za enega najstarejših zavarovalnih predpisov, ki je bil sprejet leta 1568 (Bijelić, 1998, str 11).

2.2.3. Novi vek

Začetek novega veka je zaznamovan s silovitim vzponom nekaterih evropskih držav, ki so bile v večini usmerjene v protekcionistično obnašanje ter varovanje lastnega pomorstva in trgovine (Pavliha, 2000, str. 47). To obdobje je zaznamovano z nastankom velikih zavarovalnih organizacij, komercializacijo zavarovanj in vse večjo uporabo znanstvenih, predvsem matematičnih in statističnih metod v zavarovalstvu. Povod za takšno smer razvoja so zahtevale predvsem katastrofalne škode, ki so bile od 16. do 19. stoletja glavni povod za nastajanje zavarovalnic, ki pa so se srečevale z velikimi finančnimi težavami. Velik vpliv pa lahko pripišemo tudi znanstvenim dosežkom, kot je na primer odkritje verjetnostnega računa⁶. Tako so že leta 1693 nastale prve tabele smrtnosti, ki so postale osnova tehnike življenjskih zavarovanj (Bijelić, 1998, str. 11).

Nastali so prvi celoviti pomorski zakoni, kot je na primer francoska Pomorska ordonanca Ludvika XIV⁷ iz leta 1681, ki je podrobno urejala pomorska zavarovanja (Pavliha, 2000, str. 48). Prva zavarovalnica v Franciji je bila ustanovljena leta 1668 v Parizu in naj bi se ukvarjala pretežno s pomorskimi zavarovanji. V Nemčiji je bilo leta 1591 s pogodbo med stoenim lastnikom hiš o nujenju medsebojne pomoči v primeru požarne nevarnosti, ustanovljeno hamburško požarno zavarovanje. Vsak sodelujoči se je zavezal, da bo v primeru požara prispeval 1% vrednosti uničene hiše lastniku le-te. Prva požarna zavarovalnica je bila ustanovljena leta 1676 (Hamburger Feuerkasse), ki deluje še danes in velja za najstarejšo zavarovalnico na svetu (Bijelić, 1998, str. 11). V Londonu naj bi prva požarna zavarovalnica⁸ nastala leta 1680 zaradi katastrofalnega požara leta 1666. Konec 17. stoletja pa smo priča nastajanju slavne zavarovalnice Lloyd's⁹ (gre pravzaprav za konzorcij zasebnih zavarovateljev). Nastajati so začeli tudi prvi zakonski okviri, v katerih se je zavarovalna dejavnost odvijala: italijanski trgovski zakon iz leta 1888, nemški trgovski zakon iz leta 1897 (Kratka zgodovina zavarovanja, 2002).

Tako lahko o pravem razvoju sodobnega zavarovanja in pozavarovanja govorimo šele konec 19. stoletja, s silovitim razvojem industrijske dejavnosti, in kasneje v 20. stoletju. V teh dveh

⁶ Jakob Bernoulli, Pierre-Simon Laplace, Rene Descartes, Blaise Pascal.

⁷ Ordonance de la marine marchande; ordonanca pomeni odredba, ukaz, povelje, predpis (Slovar tujk, str. 311).

⁸ Fire Office.

⁹ Znamenita londonska zavarovalnica, ki je dobila ime po kavarni Edvarda Lloyda v Londonu, kjer so se zbirali trgovci in sklepali pogodbe o pomorskem zavarovanju.

stoletjih so namreč nastajale v Evropi pravne podlage za podjetniško organiziranje zavarovalne dejavnosti v obliki sprejemanja pravnih predpisov s strani držav. S pomočjo teh predpisov je bilo mogoče razviti zavarovalništvo kot pomembno gospodarsko dejavnost, kateri posebno pozornost namenja tudi država. Tako zavarovalništvo dandanes predstavlja značajan segment gospodarstva in je še posebej pomembno na področju socialne varnosti ljudi (Kratka zgodovina zavarovanja, 2002).

2.3. KRATEK PREGLED RAZVOJA ZAVAROVALNIŠTVA NA SLOVENSКИH TLEH

Razvoj zavarovalništva na Slovenskem je bil dokaj pester in povezan z zgodovinskimi in političnimi preobraty, ki so posledica prehodov v posamezne matične države: Avstro-Ogrsko, Kraljevino Jugoslavijo, Socialistično federativno republiko Jugoslavijo in končno samostojno državo Slovenijo.

2.3.1. Obdobje do druge svetovne vojne

Zavarovalništvo pri nas se je začelo razvijati v drugi polovici 19. stoletja s požarnim zavarovanjem. Prva zavarovalnica – domača zavarovalna banka »Slovenija«, naj bi bila prva stopnja osamosvojitve slovenskega gospodarstva izpod rok tujcev. Vendar ji leta 1872 in v naslednjih letih ni uspelo ohraniti svojih temeljev. Zaradi prehudih špekulacij na tedanji dunajski borzi ji tudi s poskusi širitev na Hrvaško, Madžarsko in Slovaško ni uspelo ohraniti solventnosti in je tako propadla, z njo vred pa še nadaljnjih 25 let upov za slovensko finančno osamosvojitvev (Gorišek, 1997, str. 8).

Tako za pravi začetek zavarovalništva na Slovenskem štejemo 5. julij 1900, ko je bila v Ljubljani ustanovljena Vzajemna zavarovalnica, ki je s 1. avgustom istega leta začela poslovati kot prva slovenska zavarovalnica in je bila ustanovljena z domačim kapitalom¹⁰. Sprva se je ukvarjala le z zavarovanjem požarov in zavarovanjem cerkvenih zvonov. Svoje poslovanje je z matične Kranjske razširila tudi na Štajersko, Koroško in Goriško ter celo v nekatere druge dežele tedanje Avstro-Ogrske (Simeonov, 2001, str. 3).

Vse do konca prve svetovne vojne je Vzajemna zavarovalnica delovala v družbi številnih tujih zavarovalnic, ki pa so že dolgo imele v slovenskih mestih svoja zastopstva. Že leta 1900 je bilo v Ljubljani 23 zastopstev zavarovalnic s sedežem na Dunaju, v Gradcu, Trstu, Budimpešti, Stettinu, Londonu, Pragi in Stuttgartu (Bijelić, 1998, str. 12).

Najpogostejša pravnoorganizacijska oblika je bila v tistem času vzajemnost zavarovanja tveganj. Raznolikost zavarovalnih vrst je bila majhna, največji tržni delež so predstavljala življenjska zavarovanja in zavarovanja premoženja pred škodo zaradi naravnih nesreč.

¹⁰ Ustanovljena je bila z domačim kapitalom v višini 100.000 tedanjih avstrijskih kron.

V obdobju med leti 1919 in 1936 so naš zavarovalniški trg obvladovale tuje zavarovalnice, pridružilo pa se jim je tudi nekaj domačih zavarovalnic s sedeži v Beogradu, Zagrebu, Ljubljani in Mariboru. Leta 1919 je bila v Ljubljani ustanovljena podružnica zavarovalnice Croatia¹¹. V Mariboru je bila leta 1927 ustanovljena zavarovalnica »Ljudska samopomoč«, ki je bila namenjena predvsem za pomoč svojcem pri plačilu zdravstvenih in pogrebnih stroškov, leta 1937 pa je bila tukaj ustanovljena še kreditna zadruga »Ljudska štednja«. Tako je leta 1935 v Mariboru delovalo že 20 zavarovalniških zastopništev, medtem ko je v celotni Jugoslaviji delovalo 28 zavarovalnic, od tega kar dve tretjini tujih. Za to obdobje je bilo značilno pomanjkanje nadzora na področju zavarovalništva, saj so obstajali le skromni predpisi o nadzoru poslovanja zavarovalnic, medtem ko organov, ki bi ta nadzor izvajali ni bilo. Glavna skrb zavarovalništva je bila čim bolj donosno nalaganje tehničnih in matematičnih rezervacij, s čimer so ustvarjale kar znatne dobičke (Bijelić, 1998, str. 13). Pomanjkanje nadzora ter gospodarska kriza leta 1936 sta botrovali propadu marsikatero zavarovalnice¹².

Zaradi strahu pred socialnimi nemiri so v Kraljevini Jugoslaviji v obdobju od leta 1937 do leta 1945 brž uvedli zavarovalni nadzor, kar je bil povod, da so nekatere tuje zavarovalnice zapustile naše tržišče, nastale pa so nove domače zavarovalnice. V takratni Jugoslaviji je delovalo 24 zavarovalnic, od tega 18 v Sloveniji, med njimi so najpomembnejše Dunav, Sava, Jadranska zavarovalnica in Zedinjena zavarovalnica. Leta 1941 je bilo v Ljubljani le še 13 zavarovalnic, od tega 8 domačih. Večinoma so bile to splošne zavarovalnice, ki se jim je zavarovalni portfelj precej razširil (Simeonov, 2001, str. 4).

2.3.2. Obdobje po drugi svetovni vojni

Konec druge svetovne vojne je prinesel korenite spremembe na našem političnem področju. Oblast je z administrativnimi ukrepi na področju zavarovalništva uvedla centralizacijo. Ukinila in zaplenila je premoženje tujih in zasebnih zavarovalnic, kar dobro poznamo pod pojmom procesa podržavljanja: osrednji nosilec zavarovalništva je postala država. V tem obdobju klasičnega monopola v zavarovalništvu je v celi državi obstajala le ena zavarovalnica. To je bil leta 1947 ustanovljen Državni osiguravajoči zavod (s kratico DOZ) s sedežem v Beogradu in je posloval kot edina zavarovalnica vse do leta 1961, kar pomeni, da je tako dolgo trajalo obdobje brez zavarovalniško-tržne konkurence (Bijelić, 1998, str. 14). Vzajemna zavarovalnica v Ljubljani se je leta 1946 preimenovala v Zavarovalni zavod Slovenije, ki je postal podružnica državnega zavoda (Simeonov, 2001, str. 4).

DOZ je bil centralistično organizirana institucija, katere generalna direkcija je vodila celotno poslovanje preko republiških direkcij, ki so bile na sedežih vseh ljudskih republik. Uvedel je

¹¹ Že leta 1905 je bila v Trstu ustanovljena podružnica zavarovalnice Croatia, ki pa je sklepala zavarovanja tudi na Kranjskem, Štajerskem in Koroškem.

¹² Leta 1936 je npr. propadla dunajska zavarovalnica Phoenix, ki je imela tudi v Sloveniji in tedajni Jugoslaviji sklenjenih mnogo življenjskih zavarovanj.

nove zavarovalne vrste, ki jih tuje zavarovalnice zaradi premajhnih dobičkov niso tržile, npr. zavarovanje posevkov in živine, obvezno nezgodno zavarovanje potnikov v javnem prometu itd. Za vsa država so veljali enotni zavarovalni pogoji, ceniki in premijske osnove. Izvajal je zavarovanje in tudi pozavarovanje (Pavliha, 2000, str. 49).

S 1. januarjem leta 1961 je bil v takratni Socialistični federativni republiki Jugoslaviji uveljavljen prvi zavarovalni zakon, to je Zakon o zavarovalnicah in zavarovalnih skupnostih¹³ (Simeonov, 2001, str. 4). Država je tako čez noč zamenjala monopol z navidezno konkurenco. Odpravil se je enotni zavarovalni zavod, iz podružnic DOZ-a pa je nastala množica samostojnih zavarovalnic, in sicer na začetku 126, ki so se morale združevati v republiške zavarovalne skupnosti, slednje pa v Jugoslovansko zavarovalno skupnost. Ta je bila tudi edina prava zavarovalnica, ki je pokrivala vse stroške na spodnjih ravneh ter odškodninske zahtevke. V Sloveniji je delovala Zavarovalna skupnost Slovenije v katero so sodili vsi občinski in medobčinski zavarovalni zavodi. Le v Mariboru je bila leta 1962 ustanovljena prva dokaj samostojna zavarovalnica Skupna zavarovalnica za okraj Maribor (Bjelić, 1998, str. 14).

V Jugoslaviji je prvič nastopilo obdobje tržnega zavarovalništva, seveda po socialističnem ustroju, med leti 1968 in 1976. Leta 1967 sta bila namreč objavljena Temeljni zakon o zavarovanju in zavarovalnih organizacijah¹⁴ in Zakon o pogojih za ustanovitev in poslovanje zavarovalnic¹⁵. V okviru Združenja jugoslovanskih zavarovalnih organizacij se je formiral in uvedel določen zavarovalni nadzor z obvezno aktuarsko službo (Pavliha, 2000, str. 51). Za uspešno pokrivanje tveganj se je začel proces združevanja občinskih in medobčinskih zavarovalnih zavodov. Tako se je izrazito zmanjšalo število zavarovalnic (9), ki so se tudi popolnoma poslovno in gospodarsko osamosvojile. V Sloveniji sta nastali prvi dve komercialni zavarovalnici; večina slovenskih in nekaj hrvaških zavarovalnic se je namreč leta 1967 združilo v zavarovalnico Sava s sedežem v Ljubljani, ostale pa v zavarovalnico Maribor s sedežem v Mariboru (Bijelić, 1998, str. 15). Obe sta poslovali po načelih prostega trga na celotnem jugoslovanskem ozemlju. Za ustanovitev zavarovalnice oziroma pozavarovalnice so bili uvedeni določeni pogoji, med njimi so omembe vredne predvsem t.i. začetne varnostne rezerve (Simeonov, 2001, str. 5).

V letu 1976 so se v našem zavarovalništvu zgodile pomembne spremembe. Objavljen je bil Zakon o temeljih sistema premoženjskega in osebnega zavarovanja¹⁶, ki je prinesel obdobje liberalizacije v zavarovalništvo. Zavarovanje je opredelil kot namensko združevanje sredstev in ne več kot gospodarsko dejavnost. Vnesel je tudi pomembno novost, in sicer da lahko poslujejo le ločene zavarovalne in ločene pozavarovalne skupnosti (Simeonov, 2001, str. 5). Vse zavarovalnice so bile organizirane kot vzajemne. Zavarovalnice so tako poslovale skoraj

¹³ Ur. l. SFRJ, št. 27/61.

¹⁴ Ur. l. SFRJ, št. 7/67.

¹⁵ Ur. l. SFRJ, št. 18/67.

¹⁶ Ur. l. SFRJ, št. 24/76.

po tržnih pogojih, prilagajale storitve in ponudbo gospodarskim subjektom ter z novimi poslovnimi prijemi širile obseg poslovanja. V letu 1976 je na slovenskih tleh prišlo tudi do združitve zavarovalnice Sava in zavarovalnice Maribor v Zavarovalno skupnost Triglav s sedežem v Ljubljani, ki pa je lahko imela svoje podrejene enote le na svojem področju. Poleg njih pa sta v Sloveniji delovali še zavarovalnici Dunav in Croatia s sedežema v drugih republikah (Bijelić, 1998, str. 15).

V osnovi lahko rečemo, da se je slovensko zavarovalništvo v obdobju 1977 – 1990 razvijalo pod opaznimi vplivi z Zahoda. Zavarovalnice v Sloveniji so ponujale bogatejši portfelj storitev kot zavarovalnice v drugih jugoslovanskih republikah.

Leta 1990 je poslovanje zavarovalnic zaznamoval Zakon o temeljnih premoženjskega in osebnega zavarovanja¹⁷, ki je določil pet pravnoorganizacijskih oblik, med njimi delniško družbo in vzajemno zavarovalnico; obstoječim zavarovalnim skupnostim pa je naložil, da se morajo preoblikovati v eno izmed njih (Ivanjko, 1991, str. 324). To leto pa je za nas prineslo tudi korenite politične spremembe ter leta 1991 osamosvojitve Slovenije.

2.3.3. Zavarovalništvo v samostojni državi Sloveniji

Po osamosvojitvi so se v samostojni državi na podlagi Temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije ter Ustavnega zakona za izvedbo te listine, do izdaje ustreznih predpisov smiselno uporabljali zvezni predpisi bivše Jugoslavije, v kolikor niso bili v nasprotju s pravnim redom Republike Slovenije (Ustavni zakon za izvedbo temeljne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije, 1991). O zavarovalniškem zakonodajnem okviru tega obdobja bom podrobno govorila kasneje.

Leta 1991 so se tri območne skupnosti Zavarovalne skupnosti Triglav osamosvojile in preoblikovale v samostojne delniške družbe. Tako so nastale Adriatic zavarovalna družba, Zavarovalnica Tilia in Zavarovalnica Maribor. Prav tako se je preostali del Zavarovalne skupnosti Triglav oblikoval v delniško družbo, Zavarovalnico Triglav, njene preostale enote v sosednji Republiki Hrvaški pa so postale samostojne delniške družbe z večinskim slovenskim kapitalom. Podobno sta se v Sloveniji preoblikovali zavarovalnica Croatia v Slovenico (1992) in srbska zavarovalnica Dunav v Ljubljansko zavarovalnico (1990). Pozavarovalna skupnost Sava se je preoblikovala v delniško družbo Pozavarovalnico Sava. Pojavile pa so se tudi povsem nove in razmeroma majhne zavarovalnice – Mercator (1991), Prima (1991) in Merkur (1992)¹⁸ (Bjelić, 1998, str. 16).

Tako se je slovenska zavarovalna dejavnost z začetim procesom privatizacije močno približala praksi zahodnoevropskih držav, še vedno pa ni bilo ustrezno formiranega nadzora,

¹⁷ Ur. l. SFRJ, št. 17/90.

¹⁸ Zavarovalnici Merkur in Prima sta nastali z večinskim vložkom tujega kapitala in tako postali prvi mešani zavarovalni družbi.

ki so ga poskušali izvajati maloštevilni pooblašчени aktuarji. Vendar se je na osnovi Zakona o temeljnih premoženjskega in osebnega zavarovanja začel razvijati tudi sistematični zavarovalni nadzor.

Z letom 1994 pa je slovensko zavarovalništvo stopilo v popolnoma novo obdobje. Slovenija je dobila prvi slovenski zavarovalni zakon, Zakon o zavarovalnicah ter za področje zavarovalništva prav tako pomemben Zakon o obveznih zavarovanjih v prometu, ki so se jima kmalu pridružili še ustrezni podzakonski predpisi. Ta nova zakonodaja je v mnogih pogledih približala slovensko zavarovalno dejavnost sodobnim evropskim direktivam ter prinesla številne novosti. Nastopilo je obdobje tržnega poslovanja in konkurenčne borbe, ki je zavarovalnicam narekovalo uvajanje sodobnih tržnih pristopov. S pravnega vidika pa je to obdobje predvsem zaznamovano s približevanjem slovenske zakonodaje z evropsko zavarovalno prakso.

Prav zaradi tega razloga je Zakon o zavarovalnicah nadomestil leta 2000 sprejet Zakon o zavarovalništvu, ki prvi slovenski zakon nadgrajuje in je v veliki meri usklajen z direktivami EU. Podrobnejša vsebina obeh zavarovalnih zakonov ter postopno usklajevanje naše zakonodaje z evropsko je prikazana v kasnejših poglavjih.

3. ZAVAROVALNICE KOT DEL FINANČNEGA SISTEMA

3.1. FINANČNI SISTEM

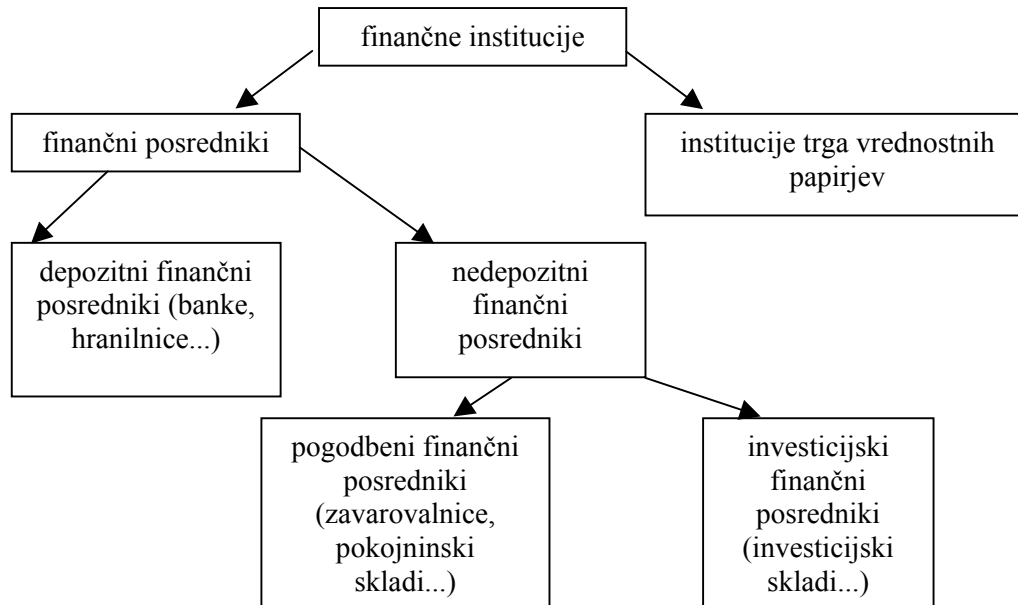
Finančni sistem razvitih držav tržnega gospodarstva je sestavljen iz različnih finančnih institucij, finančnih instrumentov ter finančnih trgov. Vse to široko ogrodje s svojim delovanjem omogoča v najbolj enostavni definiciji prenos finančnih prihrankov od suficitnih gospodarskih celic k deficitnim gospodarskim celicam (Prohaska, 1999, str. 3). V kolikor gre za neposreden prenos finančnih presežkov med gospodarskimi celicami, v sistem niso vpete finančne institucije. Vendar si je dandanes praktično nemogoče zamisliti učinkovito delovanje takega prenosa. Skorajda nujno je t.i. finančno posredništvo, opravljeno s strani finančnih institucij, ki jih imenujemo tudi finančni posredniki. Z njihovo pomočjo varčevalci prenašajo svoje finančne presežke na končne investitorje. Tak sistem vsekakor omogoča znatno večji obseg varčevanja in mnogo racionalnejšo alokacijo denarne akumulacije.

3.2. FINANČNE INSTITUCIJE IN FINANČNI INSTRUMENTI

Finančne institucije so širši pojem od finančnih posrednikov. To so podjetja, ki se ukvarjajo s finančnimi posli v najširšem smislu. Prodajajo in proizvajajo finančne oblike in/ali storitve. Značilno zanje je, da imajo med aktivni svoje premoženjske bilance predvsem finančno premoženje, med pasivi pa predvsem dolgove (Ribnikar, 1999, str. 192).

Finančne institucije navadno delimo na finančne posrednike in na druge ali agentske finančne institucije, ki jih imenujemo tudi institucije trga vrednostnih papirjev. Takšno in še nadaljnjo delitev lahko najlažje ponazorimo s slikovnim prikazom.

Slika 1: Finančne institucije

Vir: Ribnikar, 1999, str. 195.

Izmed vseh teh institucij me na tem mestu zanimajo zavarovalnice in njihova umestitev med finančne institucije. Spadajo torej med finančne posrednike, in sicer nedepozitne finančne posrednike. Imenujemo jih tudi institucionalni investitorji ali investicijske finančne institucije, katerih skupna značilnost je predvsem usmerjenost v nakup dolgoročnih vrednostnih papirjev podjetij oz. države.

Zavarovalnice spadajo v podskupino pogodbenih finančnih posrednikov, pri katerih imajo ljudje naloženo svoje finančno premoženje. Njihova primarna naloga je izpolnjevanje obveznosti, ki jih imajo sklenjene s svojimi zavarovanci ter izplačevanje denarnih zneskov v prihodnje le-tem, seveda v skladu s pogodbenimi obveznostmi. Tako je namen vsake zavarovalniške naložbe omogočiti zavarovalnici, da v vsakem trenutku izpolnjuje svoje obveznosti do strank (Jakopanec, 2000c, str. 18). Vzporedno pa zavarovalnice opravljajo tudi funkcijo finančnega posredništva. Na pasivi premoženjske bilance imajo obveznosti, ki izhajajo iz sklenjenih zavarovalnih pogodb, na aktivih pa različne vrednostne papirje, zastavne liste, obveznice podjetij, države, občin in delnice (Majcen, 2002, str. 4).

4. PRAVNI RED EVROPSKE UNIJE NA PODROČJU ZAVAROVALNIŠTVA

4.1. SPLOŠNI POJMI

Pravni red EU ali t.i. *acquis communautaire* predstavlja pravo, ki se je postopno oblikovalo v EU. Kot tako zajema vse predpise, sodne odločbe in druge pravne dokumente skupnosti. Razdelimo ga lahko na primarno pravo, ki ga sestavljajo ustanovitvene pogodbe vseh treh skupnosti¹⁹. Na drugi strani je sekundarno ali izvedeno pravo, ki pa ga sestavljajo uredbe, direktive, odločbe Sodišča Evropskih skupnosti, priporočila in stališča različnih drugih organov (Pavliha, 2000, str 54). Uredbe veljajo neposredno v državah članicah ter imajo zato status »evropskih zakonov«. Za direktive pa velja, da jih morajo države na svoj način vključiti v notranjo zakonodajo. To seveda dosežejo s prilagojenimi zakoni in podzakonskimi akti. Odločbe so pravno obvezni posamični akti, ki so naslovljeni na posamezne države članice in posamezne osebe. Priporočila in stališča pa sprejemajo različni organi EU in niso neposredno pravno obvezna (Krstič, 1999, str. 8).

Ko govorimo o skupnem pravnem redu EU, nas lahko termin sam morda zanese k sklepanju, da so zakoni v državah članicah enaki. Vendar že kratek razmislek pripelje do spoznanja, da bi bila takšna ureditev nesmiselna, sama realizacija takšne ideje pa neizvedljiva. Zaradi različnosti držav so že v samih direktivah vključene določbe, ki posameznim državam članicam dovoljujejo natančnejše ureditve določenih področij na svoj način. Vsekakor pa morajo pri tem spoštovati okvire, katere so postavile te direktive. Pravni red EU tako predstavlja spodnjo mejo, ki jo morajo dosegati posamezne članice tudi s svojo zakonodajo, kjer pa le ta ne sme postavljati nižjih zahtev v odnosu do direktiv EU (Simeonov, 2002, str. 1).

4.2. OSNOVNA NAČELA ENOTNEGA EVROPSKEGA ZAVAROVALNEGA TRGA

Preden podrobno predstavim predpise evropskega prava, ki urejajo zavarovalništvo, bi rada podala splošno sliko in osnovna načela, ki oblikujejo enotni zavarovalni trg v EU.

Na področje zavarovalništva se je postopno, skozi sprejemanje direktiv treh generacij, vnašala liberalizacija, kar pa vsekakor ni bilo lahko. Dejstvo je, da je zakonodaja posameznih držav temeljila na zelo različnih filozofijah, tradicijah in zakonih, ki so bili bolj ali manj omejevalni ali liberalni.

¹⁹ EU je krovni pojem za tri skupnosti, in sicer Evropsko skupnost za premog in jeklo, Evropsko skupnost (nekdanjo Evropsko gospodarsko skupnost) in Evropsko atomsko skupnost.

Za dosego enotnega trga takšna raznolikost vsekakor ni bila primerna. Nujno potrebna je bila določena stopnja usklajenosti držav članic zlasti z vidika nadzora nad zavarovalno dejavnostjo.

Zavarovalna dejavnost v okviru delovanja enotnega trga temelji danes na t.i. skupnih temeljnih načelih: izdaja enotnega dovoljenja in nadzor države, kjer ima zavarovalnica svoj sedež («nadzor matične države») (Jakopanec, 2000a, str. 13). Z direktivami je bilo potrebno zagotoviti tudi osnovno usklajenost pravil o skrbnem in varnem poslovanju glede določenih bistvenih točk za zadovoljivo delovanje sistema (minimalni kapital, izračun zavarovalno-tehničnih rezervacij, vrste dovoljenih naložb...) (Howell, 2000, str. 8).

4.3. PRIMARNO PRAVO

Kot že rečeno, primarno pravo EU sestoji iz ustanovitvenih pogodb ter pogodb med Skupnostmi in tretjimi državami.

4.3.1. Pogodba o ustanovitvi Evropske skupnosti za premog in jeklo

Ta pogodba, ki je znana tudi pod imenom Pariška pogodba, sega v same začetke evropskega združevanja. Vse skupaj se je začelo s predlogom francoskega zunanjega ministra Roberta Schumana leta 1950 za uskladitev obnovitvenega procesa premogovne in jeklarske industrije Francije in Nemčije. Belgija, takrat Zvezna republika Nemčija, Francija, Italija, Luxemburg in Nizozemska so 18. aprila 1951 podpisali pogodbo, s katero se je pravzaprav začel kompleksen proces gospodarskega združevanja. Skupnost je s prodorom nafte in pojavom premogovniške krize nekoliko izgubila na pomenu (Slovenija v EU, 2000, str. 7). Ta pogodba za samo zavarovalništvo ni pomembna, saj so se z njo postavili predvsem temelji proste medsebojne trgovine in skupne carinske politike na področju premogovniške in jeklarske industrije.

4.3.2. Pogodba o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti

Zgoraj navedenih šest držav je leta 1957 nadaljevalo sodelovanje s podpisom Pogodbe o ustanovitvi Evropske gospodarske skupnosti, ki je znana tudi pod imenom Rimska pogodba. Vsebuje temeljna pravila za oblikovanje enotnega trga s harmonizacijo nacionalnih predpisov. Ta pogodba je pomembna tudi za zavarovalništvo: določbe o prostem gibanju blaga (od 30. do 36. člena), in oseb (od 48. do 51. člena), načelo prostega ustanavljanja (od 52. do 58. člena), načelo prostega opravljanja storitev (od 59. do 66. člena) ter načelo svobodne konkurence (od 85. do 94. člena) (Pavliha, 2000, str. 55). S pogodbo o Evropski uniji je Evropska gospodarska skupnost prerasla v Evropsko skupnost.

4.3.3. Pogodba o ustanovitvi Evropske atomske skupnosti

Pogodba o ustanovitvi Evropske atomske skupnosti je bila sklenjena hkrati z Rimsko pogodbo, vendar na zavarovalništvo nima neposrednega vpliva, razen v okviru jedrskih poolov. Ti so se začeli oblikovati zaradi zavarovanja in pozavarovanja jedrskih nevarnosti (Pavliha, 2000, str. 55).

4.3.4. Dogovor o skupnih organih evropske skupnosti

Ta t.i. »fuzijska« ali združitvena pogodba je bila podpisana leta 1965 in je pomenila racionalizacijo v delovanju evropskih institucij. Najpomembnejša organa in hkrati skupna organa vseh treh skupnosti sta postala Evropski Svet in Evropska Komisija (Slovenija v EU, 2000, str. 11).

4.3.5. Evropski enotni akt

Evropsko ekonomsko sodelovanje se je pomembno okrepilo leta 1985, ko je Evropska Komisija pripravila Belo knjigo. Predvidela je rok vzpostavitve enotnega trga do konca leta 1992. Enotni evropski akt, ki je spremenil in dopolnil temeljne pogodbe evropskih skupnosti, ki so bile sklenjene do tedaj, je bil podpisan 17. februarja 1986. Predvsem je dopolnil določbe o skupnem trgu, postavil pa je tudi pravila in organizacijske temelje ne samo za gospodarsko, pač pa tudi za politično sodelovanje (Ješovnik, 1999).

4.3.6. Pogodba o Evropski uniji

Pogodba o Evropski uniji znana bolj pod imenom Maastrichtska pogodba, je bila podpisana 7. februarja 1992. S to pogodbo so se vse tri skupnosti povezale v Evropsko unijo z nekaterimi značilnostmi pravne osebe. Tako je bil narejen odločilen korak na poti h gospodarski, k denarni in politični uniji, ki je tudi pomemben dejavnik skupne varnostne in zunanje politike ter sodelovanja na področju pravosodnih in notranjih zadev, hkrati pa tudi porok za spoštovanje kulturne raznolikosti, nacionalne in jezikovne identitete vseh vključenih evropski narodov. V EU so bile takrat, poleg prvotnih šest članic, vključene še Danska, Irska, Velika Britanija, Grčija, Portugalska in Španija (Ješovnik, 1999).

Ta pogodba je pomembna tudi za zavarovalništvo. Na splošno pa je pomemben tudi člen o ustanovitvi Evropske monetarne unije (EMU) z uvedbo novega denarja.

4.3.7. Amsterdamska pogodba

Amsterdamska pogodba je bila podpisana 17. julija 1997. Gre za neko novo obliko pogodbe o EU, saj govori o spremembah in dopolnitvah Pogodbe o EU, pogodb o ustanovitvi Evropskih skupnosti ter določenih drugih predpisov. Prinesla je tudi spremembe oštevilčenja členov Rimske pogodbe (Ješovnik, 1999). Njen glavni cilj je oblikovanje demokratične Evrope, s poudarkom na spoštovanju človekovih pravic in demokratičnih načel v državah članicah. Konkretizira temelje Unije, ki so jih postavili že v Maastrichtu, hkrati pa Unijo pripravlja tudi na reforme ustanov, ki so potrebne zaradi širjenja Unije. Razširili so se postopki soodločanja tako v Parlamentu kot v Svetu ministrov. Vendar reforma ustanov v mnogih pogledih še vedno ni ustrezna glede na nadaljnje širitve (Jesenko, 1998, str. 25).

4.4. SEKUNDARNO PRAVO

Sekundarno ali izvedeno pravo sestoji iz uredb, direktiv, odločb ter sodb Sodišča Evropske skupnosti, priporočil in stališč različnih organov (Pavliha, 2000, str. 54).

4.4.1. Nastajanje zavarovalniških direktiv skozi tri generacije

V okviru zavarovalništva smo danes v tretji (zadnji) fazi programa notranjega trga. Evropske zavarovalne direktive so postopoma prehajale na vedno višjo raven liberalizacije.

Prva generacija direktiv je bila usmerjena predvsem na pravico do prostega ustanavljanja zavarovalnic (right of establishment) oziroma pravico do ustanavljanja podružnic in hčerinskih podjetij. V praksi proces prostega ustanavljanja ni stekel tako hitro: za premoženjsko zavarovanje je bila sprejeta prva direktiva leta 1973, za življenjska zavarovanja pa šele leta 1979 (Hartman, 1997, str. 17).

Druga generacija direktiv je bila usmerjena v prosto izvajanje zavarovalniške dejavnosti v drugi državi članici na podlagi dovoljenja in nadzora domače države članice (freedom of services). S tem se je omogočilo poslovanje zavarovalnic, ustanovljenih v eni državi, da prosto opravljajo zavarovalne storitve preko državnih meja brez podružnic oziroma posrednikov. Za uspešno implementacijo takšne stopnje liberalizacije je bila potrebna harmonizacija predvsem na naslednjih področjih (Gorišek, 1997, str. 13):

- pogojev ustanavljanja zavarovalnic kot so: dovoljenje nadzornega organa, omejitve dovoljenja samo na določene zavarovalne posle, obveznost predložitve poslovnega načrta;
- pogojev poslovanja kot so: stalno zagotavljanje solventne meje, oblikovanje zadostnih tehničnih rezervacij, kritje obveznosti z rokovno usklajenimi naložbami, itd.;
- pogojev za odvzem dovoljenja;
- pogojev za delovanje podružnic v EU s strani zavarovalnic izven EU;

- obstoja nadzornih organov s ciljem, da se vzpostavi ter ohranja »preudarno« nadziranje zavarovalnic (prudential supervision).

Te direktive so sicer ohranjale nacionalne sisteme zakonodaj posameznih držav, vendar na osnovi vzajemnih priznanj, kar pomeni predvsem spoštovanje načel prej omenjenega preudarnega nadzora.

To se je še bolj izkristaliziralo s tretjo generacijo zavarovalniških direktiv, ki uvajajo popolno svobodo opravljanja zavarovalnih storitev preko državnih meja. Usmerjene so v popolno liberalizacijo trga zavarovanj in zavarovalnih naložb ter so osnova za vzpostavitev enotnega evropskega trga na področju zavarovalništva.

Vpeljale so spremembe predvsem na naslednjih področjih (Gorišek, 1997, str. 14):

- uvedba enojnega »evropskega« potnega lista (the single passport system), kar pomeni, da je potrebna samo kontrola države, kjer je zavarovalnica registrirana, produkte pa lahko brez podružnic svobodno prodaja v vseh državah EU;
- odpravljanje predhodnih odobritev zavarovalnih pogojev in cenikov;
- predpostavka o medsebojnem zaupanju in sodelovanju zavarovalnih nadzorov posameznih držav;
- harmonizacija minimalnih pravil za tehnične rezervacije ter njihovega nalaganja ter vrednotenje aktive;
- umik zahtev, da so naložbe v državi kjer se sklene zavarovalna pogodba ter umik določil o minimumu naložb v posameznih investicijskih oblikah;
- na novo je uvedena zahteva glede obveščanj nadzornih organov o identiteti delničarjev, njihovi udeležbi v zavarovalnici in njihove povezave, tako da lahko nadzorni organi neprimerne povezave in strukture delničarjev odkrijejo in zavrnejo.

Zavarovalniške direktive so torej postopoma uvajale prost pretok oziroma prodajo zavarovalnih storitev ter ukinjale meje za investicije oziroma prost pretok kapitala. Formalno bi lahko rekli, da vlada med zavarovalnicami prosta konkurenca med vsemi državami članicami EU. Vsekakor pa obstajajo določene omejitve tržnega nastopanja zaradi zgodovinskih, jezikovnih, kulturnih ter še drugih razlogov (Gorišek, 1997, str. 15). Med temi drugimi razlogi je potrebno omeniti, da direktive dovoljujejo v posameznih državah strožja finančna merila kot veljajo v EU, poleg tega pa je področje zavarovalništva tudi po tradiciji močno povezano z načeli nacionalnega civilnega prava.

4.4.2. Kratka zgodovina nastajanja zavarovalniških direktiv

Za dobro razumevanje nastajanja pravnega okvira zavarovalnih direktiv je vedno zelo dobrodošel zgodovinsko obarvan vidik, ki ga je na konferenci na temo Predpisi EU o

zavarovalništvu v Portorožu leta 2000, zelo dobro predstavil prof. dr. Herman Cousy²⁰. S tem lahko veliko bolje razumemo tudi vse težave in pogosto neuspešno ali vsaj počasno oblikovanje enotnih predpisov na področju zavarovalništva.

Evropske oblasti so namreč pri oblikovanju velikega notranjega trga naleteli na temeljni razkol in razlike med kulturama in tradicijama dveh skupin držav članic: t.i. pomorsko tradicijo (značilna predvsem za Veliko Britanijo in Nizozemsko) ter t.i. alpsko tradicijo (značilna predvsem za Bavarsko, Švico, severno Italijo in večino drugih evropskih kontinentalnih držav) (Ivanjko, 2003, str. 26). Skozi vzpostavljanje enotnega zavarovalnega trga je v okviru druge generacije zavarovalniških direktiv prevladovala alpska tradicija, s tretjo generacijo pa je prišla v ospredje pomorska tradicija ali zavarovalna kultura.

4.4.2.1. Alpska tradicija

Alpska ali kontinentalna zavarovalna tradicija gleda v osnovi na zavarovanje kot na inštrument solidarnosti, kjer imajo tako slabe kot dobre nevarnosti²¹ enakovreden dostop do zavarovanja in torej enako obravnavanje. V taki ureditvi mora biti državni nadzor temeljit in spremlja poslovanje zavarovalnic zelo podrobno. Daje tudi soglasja za nove zavarovalne pogoje in tarife in s tem pravzaprav nadzira, katere storitve sploh pridejo na trg. V alpski tradiciji je konkurenca med zavarovalnicami zelo šibka in nadzorni organi naredijo vse kar lahko, da preprečijo morebitne stečaje zavarovalnic (Cousy, 2000, str.131).

4.4.2.2. Pomorska tradicija

Na drugi strani pa pomorska ali anglosaška zavarovalna tradicija gleda na zavarovanje kot na »izdelek«, ki ga lahko kupimo na trgu, kjer vlada konkurenca. Premija, ki jo moramo plačati za zavarovanje, je tako rezultat pogajanj in ni le skrbna odločitev nadzornega organa. Zavarovalnice morajo tukaj vsekakor razlikovati med nevarnostnimi skupinami, ki jih imajo v svojem portfelju. V takem konkurenčnem ozračju, kjer je nadzor omejen na finančni nadzor organizacije kot celote, namreč stečaji zavarovalnic niso izključeni. V takšnih sistemih (npr. v Veliki Britaniji) se v te namene oblikujejo skladi, namenjeni zavarovancem oziroma upravičencem, ki jih stečaji prizadenejo (Cousy, 2000, str.132).

4.4.2.3. Razhajanja in postopna prevlada pomorske tradicije

Večina držav Stare celine je bila v šestdesetih letih globoko navezana na koncept nacionalne in močno nadzirane ter malo konkurenčne zavarovalne panoge. Tako je na področju

²⁰ Profesor Katoliške univerze Leuven v Belgiji, tudi predsednik »Commission des Assurances«, Belgija.

²¹ Nevarnost ali tveganje je v zavarovanju možnost slučajne škodljive uresničitve zavarovalne nevarnosti na predmetu zavarovanja v nekem prihodnjem časovnem obdobju. Posamično se velikost tveganja ne more določiti, merimo ga statistično in na podlagi ocen strokovnjakov, odraža pa se v premiji (Bjelić, 1998, str. 7).

zavarovalništva prišlo do nesoglasij, saj taka ureditev nikakor ni ustrezala tistim, ki so tedaj oblikovali liberalno usmerjene evropske politike. Tretja generacija smernic je z že prej omenjenimi spremembami o odpravi oziroma prepovedmi vsakršnega »ex ante« nadzora, celo vsake politike sistematičnega nadzora zavarovalnih pogojev in tarif, prepovedmi o minimalnih pravilih glede naložbenih vrst, uvedbo pravil o nadzoru, ki ga izvaja matična država in bodoča konkurenca med zakonodajalci, popeljala v ospredje pomorsko ali anglosaško zavarovalno tradicijo.

Nekoliko bolje lahko s takega zgodovinskega vidika razumemo tudi drugo generacijo smernic, ki je prinesla t.i. režim »dveh hitrosti«. Leta 1988 sprejeta druga direktiva za premoženjska zavarovanja namreč loči dve različni stopnji svobode: pri masovnih rizikih (nevarnostih) je bil uveljavljen nadzor v državi poslovanja, pri velikih rizikih (nevarnostih) pa se je uveljavil nadzor domače države, v kateri je sedež zavarovalnice. To drugo generacijo direktiv lahko tako veliko bolje razumemo, kot nekakšen »obvoz« na poti k liberalizaciji zavarovalnega trga (Jakopanec, 2000b, str. 11).

Razhajanja med tema temeljnima tradicijama se kažejo tudi na področju razširjanja in posredovanja zavarovanj. Lahko bi rekli, da v pomorski tradiciji zavarovanje kupimo, medtem ko v alpski tradiciji zavarovanja prodajamo. Temeljne razlike se torej pojavljajo že pri načinih pravnih poslov in poslovnih transakcij. Kljub temu da to ni osrednja tema moje naloge, naj omenim nekaj najbolj očitnih razlik (Cousy, 2000, str. 133).

V okolju, ki je bolj konkurenčno, je v ospredju in veliko bolj pomemben zavarovalni posrednik (broker), ki ima nalogo, da izbere najboljšega (in solventnega) zavarovatelja po najnižji ceni in seveda v dobro svoje stranke tj. zavarovanec. Zavarovalnica sama ostaja v tem procesu bolj ali manj v ozadju ali celo v anonimnosti. Njena vloga je, da se omeji na samo bistvo posla, da torej nosi finančno tveganje.

V kontinentalni tradiciji pa je pomembnejši zavarovalni zastopnik (agent). Le-ta je nekakšen tržnik zavarovatelja in v resnici tudi njegova podaljšana roka (Ivanjko, 2003, str. 26). Tukaj se celotni zakonodajni okvir osredotoči na zavarovalne pogodbe in pogoje. Le malo zakonodaje v kontinentalni Evropi je urejalo posredništvo ali pa le-to ni bilo pomembno.

Pri tem ni nobena izjema Slovenija. Zakon o zavarovalnicah iz leta 1994, ki je bil v precejšnji meri izdelan po vzoru nemške in avstrijske ureditve zavarovalništva (Ivanjko, 1991, str. 322), ni razlikoval med zavarovalnim posrednikom in zavarovalnim zastopnikom. Takšna ureditev seveda ni bila v skladu z evropskimi predpisi. Zakon o zavarovalništvu iz leta 2000 je to pomanjkljivost odpravil ter v 13. poglavju (od 215. do 243. člena) opredelil in uskladal to področje s predpisano ureditvijo (Zakon o zavarovalništvu, 2000).

4.4.3. Pregled direktiv s področja zavarovalništva

Za razumevanje sedanje pravne ureditve zavarovalništva v Sloveniji ter za razumevanje evropske pravne ureditve je smiseln pregled in bistvena vsebina posameznih najpomembnejših direktiv, ki urejajo to področje. Na koncu diplomskega dela lahko najdete v Prilogi 1 seznam vseh za zavarovalništvo pomembnih direktiv.

Vsebina večine direktiv je povzeta iz objave prve obravnave Zakona o zavarovalništvu, ki je bila objavljena v Poročevalcu, EPA 744 – II, marca 1999.

4.4.3.1. Premoženjsko zavarovanje

Kot sem že omenila, se je ta skupina zavarovanj postopno urejala skozi tri generacije direktiv in njihovimi dopolnitvami za posamezna specialna področja. Namen teh direktiv je postopna liberalizacija pretoka zavarovalnih storitev in oblikovanje notranjega zavarovalnega trga. V ta sklop so vključene tudi direktive s področja zavarovanja avtomobilske odgovornosti, ki so v Prilogi 1 navedene v posebnem razdelku, na tem mestu pa so podane tudi kratke vsebine teh direktiv.

(72/166/EEC) Prva direktiva o zavarovanju avtomobilske odgovornosti

Ta direktiva je določila pogoje in načine zavarovanja civilne odgovornosti nasproti tretjim osebam v primeru povzročitve škode zaradi uporabe motornega vozila. Državam članicam je naložila, da določijo to zavarovanje avtomobilske odgovornosti kot obvezno. Določila je tudi načine medsebojnega sodelovanja in obveščanja nacionalnih birojev.

(73/239/EEC) Prva direktiva o uskladitvi zakonov in predpisov, ki urejajo opravljanje premoženjskega zavarovanja

Ta direktiva je določila pogoje za pristop na zavarovalni trg in opravljanje poslov premoženjskega zavarovanja s tem, da je predpisala pogoje za pridobitev in odvzem dovoljenja, pravila o obvladovanju tveganj, ki se nanašajo predvsem na zagotavljanje zajamčenega kapitala in drugih kapitalskih zahtev, oblikovanje zavarovalno-tehničnih rezervacij in njihovega nalaganja. Z natančno določitvijo zavarovalnih vrst in skupin glede na nevarnosti, ki jih krijejo posamezna zavarovanja, je določila zavarovalne posle, ki jih lahko opravljajo zavarovalnice, katere tržijo premoženjska zavarovanja. Že ta direktiva je zahtevala, da vsaka članica formira organ, ki bo pristojen za nadzor nad ustanavljanjem, poslovanjem in prenehanjem zavarovalnic. Nadzornemu organu je bil dovoljen tudi materialni nadzor nad zavarovalnimi produkti in finančni nadzor nad izpolnjevanjem pravil o obvladovanju tveganj. Urejala je tudi delovanje podružnic zavarovalnic iz držav nečlanic.

(73/240/EEC) Direktiva o odpravi ovir pri svobodnem ustanavljanju na področju premoženjskega zavarovanja

Direktiva je dopolnila predhodno predvsem pri svobodi ustanavljanja premoženjskih zavarovalnic na področju druge države članice. Poleg tega je natančno določila pogoje ustanavljanja ter omejitve pri prostem ustanavljanju za posamezno državo ter obdobja, ki jih lahko te države obdržijo.

(78/473/EEC) Direktiva o uskladitvi zakonov in predpisov, ki ureja področje opravljanja sozavarovalnih poslov

Ta direktiva je natančneje opredelila pogoje, ki jih morajo zavarovalnice izpolnjevati pri sozavarovalnih poslih. Natančno je določila rizike, ki so predmet njenega urejanja in pogoje, v primeru katerih se uporablja. Prav tako je določila pogoje, katerim morajo ustrezati sozavarovalni posli, ostali sozavarovalni posli, ki jih ta direktiva ne navaja, ostajajo predmet nacionalnih zakonov.

(84/5/EEC) Druga direktiva o zavarovanju avtomobilske odgovornosti

Direktiva je določila ustanovitev in delovanje posebnega telesa ali organa, ki krije škodo do določenega zagotovljenega zneska, ta škoda pa mora biti povzročena s strani neznanega vozila oziroma vozila brez obveznega zavarovanja. V ta namen je uveljavila tudi obveznost oblikovanja t.i. garancijskega sklada (pri nas uporabljamo izraz škodni sklad). Prav tako je uveljavila ločene zavarovalne vsote za izplačila iz naslova poškodb oseb in za izplačila iz naslova poškodovanega premoženja.

(84/641/EEC) Direktiva o zavarovanju pomoči osebam v težavah, ki amandmira direktivo 73/239/EEC za področje premoženjskega zavarovanja

Direktiva ureja zavarovanje pomoči osebam, ki zaidejo v težave med bivanjem v tujini. Organizacije, ki nudijo pomoč osebam v težavah v obliki denarja, zdravstvenih in tehničnih storitev, niso zavarovalnice, imajo pa z zavarovalnicami sklenjene dogovore o nudenju teh konkretnih pomoči. S to direktivo so pridobili nadzorni organi držav članic pooblastilo, da preverjajo tehnično in kadrovsko usklajenost tudi v teh podjetjih za nudenje pomoči.

(87/343/EEC) Direktiva o kreditnem in kavcijskem zavarovanju, ki amandmira direktivo 73/239/EEC za področje premoženjskega zavarovanja

S to direktivo se je odpravila možnost, da bi posamezne države predpisovale opravljanje kreditnih zavarovanj samo za specializirane zavarovalnice. Takšna zavarovanja lahko zdaj opravljajo vse zavarovalnice, ki izpolnjujejo pogoje za opravljanje premoženjskih zavarovanj. Kreditna zavarovanja kljub temu ostajajo podvržena gospodarskim nihanjem, zato direktiva zastruje pogoje za opravljanje teh zavarovanj z zvišanjem zjamčenega kapitala v zadostnem obsegu za zavarovalnice, ki te posle opravljajo. Ne pokriva pa zavarovanja političnega tveganja pri zavarovanju izvoznih poslov.

(88/357/EEC) Druga direktiva o uskladitvi zakonov in predpisov na področju premoženjskega zavarovanja, ki omogoča učinkovito izvajanje svobodnega opravljanja storitev in amandmira direktivo 73/239/EEC za področje premoženjskega zavarovanja

Ta direktiva predstavlja prehodno rešitev pri oblikovanju notranjega zavarovalnega trga in spodbujanju prostega pretoka storitev. Kot sem že omenila v zgodovinskem pregledu nastajanja zavarovalnih direktiv, sta se uvedla dva nadzorna režima nad poslovanjem zavarovalnic, in sicer za velike nevarnosti in množične ali masovne nevarnosti. Velike nevarnosti so tiste, za katere zavarovanec zaradi svojega znanja in velikosti ne potrebuje posebne zaščite, ki veljajo za potrošnike. Za ta zavarovanja direktiva odpravlja nadzor nad zavarovalnimi pogoji in premijskimi ceniki. Celoten nadzor nad temi zavarovalnimi storitvami opravlja matični nadzorni organ, za delovanje trženja teh zavarovanj na ozemlju drugih držav pa je potrebna le notifikacija pri dotičnem nadzornem organu.

Masovne nevarnosti so tiste, kjer so zavarovanci fizične osebe, majhna in srednja podjetja, ki nimajo niti znanja niti pregleda nad zavarovalnimi storitvami. Direktiva tukaj z ohranjanjem nadzora nad temi zavarovalnimi storitvami poskuša zaščititi predvsem potrošnika in interese zavarovance. Nadzor nad zavarovanji, ki krijejo masovne nevarnosti, opravlja še vedno nadzorni organ države gostiteljice, ki ima pravico do predhodnega pregleda zavarovalnih pogojev in premij.

Direktiva harmonizira tudi pravila pri uporabi prava v primerih, ko zavarovanec sklene pogodbo z zavarovalnico v drugi državi članici oziroma kadar je zavarovana nevarnost locirana v drugi državi, kot je sedež in prebivališče zavarovanca. Določa, da glede obdavčenja zavarovalnih storitev velja davčni režim države, v kateri je nevarnost locirana. Določa tudi pravila obvezne valutne usklajenosti pogodbenih obveznosti zavarovalnice, ki glasijo na tujo valuto z naložbami rezervacij, ki so oblikovane na podlagi obveznosti iz zavarovalne pogodbe.

(90/232/EEC) Tretja direktiva o zavarovanju avtomobilske odgovornosti

Ta direktiva se nanaša na odgovornost za osebne poškodbe vseh potnikov, ki jih je povzročilo vozilo, razen za voznika tega vozila. Iz kritja iz naslova zavarovanja avtomobilske odgovornosti je namreč izločila poškodbe voznika in določila, da mora vsaka zavarovalna polica iz naslova zavarovanja avtomobilske odgovornosti nuditi kritje na celotnem ozemlju EU na podlagi premije, plačane pri eni zavarovalnici. Pri tem mora ta zavarovalnica v primeru škode v drugi državi članici škodo plačati do višine zavarovalnih vsot tiste države, kjer so zavarovalne vsote višje.

(90/618/EEC) Direktiva o zavarovanju avtomobilske odgovornosti, ki amandmira direktivi 73/239/EEC in 88/357/EEC

Ta direktiva usklajuje določbe o svobodnem ustanavljanju in opravljanju storitev na področju obveznega zavarovanja civilne odgovornosti proti tretjim osebam v primeru povzročitve škode zaradi uporabe motornega vozila s celotnim sistemom premoženjskih zavarovanj.

Nadzorna pooblastila nad temi zavarovanji zadrži država članica, kjer je vozilo registrirano, pri nudenju teh zavarovalnih storitev v drugi državi članici pa mora zavarovalnica upoštevati pravila države gostiteljice. Prav tako mora zavarovalnica v drugi državi članici imenovati predstavnika, ki sprejema prijave o škodnih primerih, izplačuje odškodnine in zastopa matično zavarovalnico pred sodiščem v primeru sporov.

(91/675/EEC) Direktiva o ustanovitvi zavarovalniškega odbora

S to direktivo je bil ustanovljen zavarovalniški odbor na področju EU. Opredeljuje glavne naloge tega odbora, ki mora zagotavljati, kot glavni svetovalec in oblikovalec politike v Evropski Komisiji, visok nivo obravnavanja zadev s področja zavarovalništva. V času, ko je bila direktiva izdana, je imel tudi nalogo sprejemati odločitve o predlogih Komisije in pripraviti tehnične amandmaje k tretji generaciji direktiv.

(92/49/EEC) Tretja direktiva o uskladitvi zakonov in predpisov, ki ureja premoženjsko zavarovanje in amandmira direktivi 73/239/EEC in 88/357/EEC

Tretja direktiva uvaja notranji zavarovalni trg in odpravlja vse omejitve pri svobodnem pretoku zavarovalnih storitev na področju celotne EU. Odpravlja nadzorni režim iz druge direktive in dosledno uvaja notranji trg, ki temelji na pravilu enotnega dovoljenja in nadzora matične države, ki je izdala dovoljenje. Zdaj lahko zavarovalnica, ki je pridobila dovoljenje nadzornega organa v matični državi, opravlja vse posle, za katere je pridobila dovoljenje na celotnem področju EU brez ponovnega dovoljenja države gostiteljice. Posle lahko opravlja bodisi preko podružnice ali brez pravne prisotnosti kot prosto opravljanje zavarovalnih storitev. Nadzor nad poslovanjem zavarovalnice opravlja matična država, le na območju obveznih zavarovanj v prometu in dopolnilnih zdravstvenih zavarovanjih ohranja nadzor država gostiteljica. Na teh dveh področjih je dovoljen tudi materialni nadzor nad zavarovalnimi produkti, sicer pa vnaprejšnji nadzor nad zavarovalnimi pogoji in ceniki ni več dovoljen.

Za uspešno implementacijo takšnega sistema je potrebno sodelovanje med nadzornimi organi, ki ga direktiva podrobno predpisuje. Sodelovanje temelji na načelu medsebojnega priznavanja. Nadzorni organi so dolžni med seboj po točno določenem postopku izmenjavati informacije, ki so potrebne pri opravljanju nadzora, izdaji in odvzemu dovoljenja, ugotavljanju morebitnih finančnih težav posamezne zavarovalnice in ukrepanju v teh primerih.

(2000/26/EC) Četrta direktiva o zavarovanju avtomobilske odgovornosti, ki hkrati amandmira prvo premoženjsko direktivo 73/239/EEC in drugo premoženjsko direktivo 88/357/EEC

Najpomembnejše novosti, ki jih je določila ta direktiva, so pravice do neposrednega uveljavljanja zahtevkov za izplačilo škod, imenovanje pooblaščenecv za likvidacijo škodnih primerov ter ustanovitev oziroma oblikovanje informacijskih centrov oziroma oblikovanje odškodninskih organov.

(2001/17/EC) Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta glede reorganizacije, prisilne likvidacije in stečaja zavarovalnih družb

Ta direktiva je začela veljati v aprilu 2001 in narekuje državam članicam sprejetje in objavo zakonov in podzakonskih predpisov, potrebnih za uskladitev do aprila 2003. Direktiva določa, da morajo države članice začetek likvidacijskega (stečajnega) postopka nad zavarovalnico objaviti v Uradnem listu EU. Prav tako morajo o tem obvestiti tudi nadzorne organe zavarovalnic v državah EU. Namen takšnega postopanja in s tem cilj direktive je, da se odpravi diskriminacija in neenako obravnavanje upnikov zavarovalnic v likvidaciji (stečaju) ne glede na njihov sedež oziroma bivališče.

(2002/13/EC) Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta glede kapitalske ustreznosti zavarovalnic na področju premoženjskih zavarovanj

Ta direktiva je začela veljati marca 2002 in jo morajo države članice vključiti v svojo zakonodajo najkasneje do septembra 2003. Z vsebinskimi zahtevami pa se morajo uskladiti v roku petih let oziroma na posebno zaprosilo nadzornega organa svoje države še v dodatnih dveh letih. Novosti, ki jih prinaša direktiva, so usmerjene v še večjo zaščito zavarovalcev, ki sklepajo pogodbe na področju premoženjskih zavarovanj, in sicer z višjimi kriteriji za kapitalsko ustreznost zavarovalnic. Prinaša tudi nekatere spremembe pri izračunu minimalnega kapitala zavarovalnice in na novo opredeljuje zajamčeni kapital ter višino letga. Zajamčeni kapital zavarovalnic, ki opravljajo posle v skupini premoženjskih zavarovanj, ne sme biti nikoli nižji od 2 milijona EUR oziroma 3 milijone EUR²², za vzajemno zavarovalnice pa dopušča, da se zajamčeni kapital zmanjša za četrtino. V primerih kapitalske neustreznosti zavarovalnic direktiva določa, da pristojni nadzorni organ ukrepa na različne načine, ki jih tudi natančno opredeljuje.

4.4.3.2. Življenjska zavarovanja

Splošne določbe direktiv, ki urejajo premoženjska zavarovanja, se uporabljajo tudi za življenjska zavarovanja. Poleg tega pa so oblikovane tudi tri generacije direktiv, ki urejajo posebnosti te zavarovalne skupine. V decembru 2002 je bilo je bilo v Uradnem listu EU objavljeno uradno prečiščeno besedilo teh direktiv, zaradi boljše razvidnosti uvajanja postopne liberalizacije pa na tem mestu še vedno povzemam vsebino posameznih direktiv.

(79/267/EEC) Prva direktiva za uskladitev zakonov in predpisov, ki urejajo opravljanje poslov življenjskega zavarovanja

Direktiva opredeljuje posamezne zavarovalne vrste, ki sodijo v skupino življenjskih zavarovanj. Dovoljuje tudi, da lahko države s svojimi predpisi predpišejo, da lahko življenjske zavarovalnice poleg klasičnih poslov življenjskih zavarovanj, opravljajo tudi posle

²² Zajamčeni kapital v najmanjši višini 3 mio EUR je predpisan za zavarovalnice, ki sklepajo tudi posle v vseh ali eni od zavarovalnih vrst: zavarovanje odgovornosti pri uporabi motornih vozil, zavarovanje odgovornosti pri uporabi zrakoplovov, zavarovanje odgovornosti pri uporabi plovil, splošno zavarovanje odgovornosti, kreditno zavarovanje, kavcijsko zavarovanje.

upravljanja s pokojninskimi skladi in zavarovanje z kapitalizacijo izplačil²³, poleg tega pa lahko opravljajo tudi zavarovalne vrste nezgodnega zavarovanja, ki so opredeljene v prvi in drugi podskupini premoženjskih zavarovanj.

Bistvena novost, ki jo je prinesla ta direktiva, je zahteva po ločenem opravljanju poslov življenjskega in premoženjskega zavarovanja v ločenih pravnih osebah. Državam članicam sicer dopušča urejanje nadaljevanja poslovanja obstoječih kompozitnih zavarovalnic, vendar pod strogo določenimi pogoji ločenega vodenja obeh skupin zavarovanj. Direktiva določa tudi pogoje za izdajo in odvzem dovoljenja za opravljanje teh poslov, določa pravila oblikovanja zajamčenega kapitala in druge kapitalske zahteve ter nadzor nad oblikovanjem matematičnih rezervacij in premoženja, v katere se te rezervacije lahko nalagajo.

(90/619/EEC) Druga direktiva o uskladitvi zakonov in predpisov, ki ureja opravljanje poslov življenjskega zavarovanja in določbe o spodbujanju svobodnega opravljanja storitev, ki amandmira direktivo 79/267/EEC

Ta direktiva določa pogoje svobodnega opravljanja storitev življenjskega zavarovanja na območju celotne EU, ustanavljanje podružnic tujih zavarovalnic in postopke nadzora nad njihovim poslovanjem. Vsebuje tudi nekaj obligacijskopравnih določb, ki sicer sodijo v pogodbeno zavarovalno pravo.

(92/96/EEC) Tretja direktiva o uskladitvi zakonov in predpisov, ki ureja posle življenjskega zavarovanja in amandmira prvo 79/267/EEC in drugo direktivo 90/619/EEC

Tretja direktiva s področja življenjskih zavarovanj dosledno sprošča zavarovalni trg na tem področju z uvedbo načela enotnega dovoljenja in nadzora matične države. V celoti odpravlja sistematičen in vnaprejšnji nadzor nad zavarovalnimi pogoji in premijskimi ceniki. Edina izjema, ki jo dovoljuje, je zdravstveno zavarovanje, ki predstavlja dopolnitev k obveznim zdravstvenim zavarovanjem in se opravlja po načelih, ki veljajo za življenjska zavarovanja.

Določa pravila o kvalificiranih deležih v kapitalu zavarovalnic in usposobljenosti uprav s postavitvijo kriterijev za pridobitev dovoljenja za člane uprave. Na področju oblikovanja matematičnih rezervacij in nalaganju premoženja zavarovalnic omogoča manj stroge pogoje za zavarovanja, za katera zavarovanec prevzema naložbeno tveganje. V prilogi direktive je podrobno opredeljeno tveganje, ki nastane zaradi valutne neusklajenosti zavarovalne pogodbe, ki glasi na tujo valuto in premoženja, ki krije obveznosti iz te pogodbe. Prav tako so podrobno opredeljene informacije, ki jih mora zavarovalnica pismeno predložiti bodočemu zavarovancu – fizični osebi pred sklenitvijo zavarovalne pogodbe.

²³ Zavarovanje s kapitalizacijo izplačil je zavarovanje, ki temelji na aktuarskih izračunih in pri katerem prejme zavarovanec v zameno za enkratno oziroma obročno vplačevanje premij, izplačila v določenem obdobju in višini (2. čl. Zakona o zavarovalništvu).

(2002/12/EC) Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta glede kapitalske ustreznosti zavarovalnic na področju življenjskih zavarovanj

Namen te direktive je omogočiti, da imajo zavarovalnice zagotovljeno kapitalsko ustreznost glede na prevzeta tveganja za izpolnjevanje obveznosti za zaščito zavarovancev, ki sklepajo pogodbe na področju življenjskih zavarovanj. Države članice morajo obstoječo zakonodajo harmonizirati z novimi zahtevami glede kapitalske ustreznosti do septembra 2003. Vendar pa je zavarovalnicam držav članic po direktivi izrecno omogočeno, da se z vsebinskimi zahtevami direktive uskladijo v roku petih let po datumu uveljavitve. Izjemoma se lahko ta rok tudi podaljša za dve leti, vendar mora zavarovalnica za to posebej zaprositi nadzorni organ države, v kateri opravlja posle sklepanja življenjskih zavarovanj.

(2002/83/EC) Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta na področju poslov življenjskega zavarovanja

Ta direktiva je razveljavila direktive 79/267/EEC, 90/619/EEC, 92/96/EEC in 2002/12/EC ter konsolidirala njihovo vsebino. Z njo je danes urejeno področje opravljanja poslov življenjskega zavarovanja.

4.4.3.3. Zavarovalno zastopništvo in posredništvo

(77/92/EEC) Direktiva o ukrepih za spodbujanje svobodnega ustanavljanja in prostega opravljanja storitev dejavnosti zavarovalnih posrednikov in zastopnikov in prehodni ukrepi za te dejavnosti

Ta direktiva je določila pogoje in načine pridobitve dovoljenja za opravljanje poslov zavarovalnih zastopnikov (agents) in posrednikov (brokers). S tem so omogočena medsebojna priznavanja kvalifikacij med državami članicami in se hkrati zagotovijo osnovna komercialna in zavarovalna znanja ljudi, ki opravljajo te storitve. Direktiva definira posredniške in zastopniške posle ter odgovornost za njihovo poslovanje. Vsaka država članica mora urediti javni register izdanih dovoljenj. Prepovedano je kakršno koli dejanje omejevanja dejavnosti posrednikov in zastopnikov iz druge države članice, ki ni pogojeno z zaščito potrošnika.

(92/48/EEC) Priporočilo Evropske komisije o zavarovalnih posrednikih

To priporočilo predstavlja nadgradnjo direktive 77/92/EEC, saj uvaja zahteve, ki jih lahko za vse zavarovalne zastopnike in posrednike predpiše posamezna država članica in ki se uporabljajo pri medsebojnem priznavanju kvalifikacij, spričeval in certifikatov. Vse to je seveda potrebno ob predpostavki svobodnega ustanavljanja in opravljanja te dejavnosti na celotnem področju EU. Določa tudi, da mora zavarovalni posrednik zavarovancu razkriti pravne in ekonomske povezave s posamezno zavarovalnico, prav tako pa morajo biti tako zavarovalni zastopniki kot zavarovalni posredniki za morebitne nepravilnosti zavarovani za profesionalno odgovornost.

(2002/92/EC) Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta o zavarovalnih posrednikih

Ta direktiva je bila objavljena v januarju 2003, države članice pa se ji bodo morale prilagoditi najkasneje do 15. januarja 2005. Njen namen je še podrobnejša ureditev področja zavarovalnega in pozavarovalnega posredovanja. Za delovanje enotnega zavarovalnega trga je pomembno tudi prosto opravljanje teh storitev. Podrobno so določeni kriteriji o kvalifikaciji in pridobivanju licenc za opravljanje teh poslov. Posamezne države članice so obvezane voditi registre izdanih dovoljenj, ustrezno pa mora biti vzpostavljen pretok informacij med državami. V direktivi so opredeljene tudi obveznosti in dolžnosti posrednikov do svojih strank. Direktiva omenja tudi zaželenost vzpodbud s strani držav članic za uvajanje izvensodnih reševanj sporov, tudi v primeru sporov med različnimi državami članicami.

4.4.3.4. Računovodstvo

(91/674/EEC) Direktiva o letnih računovodskih izkazih in konsolidiranih izkazih zavarovalnic

Direktiva predpisuje posebna računovodska pravila, ki jih morajo uporabljati zavarovalnice pri vodenju poslovnih knjig in izdelavi računovodskih poročil. Direktiva med drugim predpisuje posamezne sheme računovodskih bilanc in drugih različnih izkazov, pravila vrednotenja bilančnih postavk, pravila obveznega razkritja uporabljenih računovodskih metod v dodatku k letnim računovodskim izkazom, pravila konsolidacije računovodskih izkazov ter obveznost objave izkazov z mnenjem revizorja k tem izkazom v medijih javnega obveščanja.

4.4.3.5. Zavarovalna skupina

(98/78/EEC) Direktiva o dodatnem nadzoru zavarovalnic v zavarovalni skupini

Glavni namen te direktive je učinkovitejši vpogled v finančno stanje zavarovalnic, ki so povezane z drugimi zavarovalnicami, pozavarovalnicami ali mešanimi holdingi, pri tem je zavarovalnica obvladujoča ali podrejena družba. Nadzornemu organu, ki mu morajo biti posredovani vsi potrebni podatki o finančnih razmerah v skupini, je omogočen dodaten nadzor nad skupino, ugotavljanje kapitalskih zahtev oziroma finančnih razmer skupine in tako preprečevanje morebitnega dvojnega finančnega vzvodja (double gearing). Prav tako morajo obvladujoče in odvisne zavarovalnice poročati tudi o pomembnejših transakcijah v skupini, ki lahko vplivajo na izpolnjevanje kapitalskih zahtev posamezne zavarovalnice v skupini. Govorimo o t.i. prilagojeni kapitalski ustreznosti, za katero direktiva predpisuje tri možne metode ugotavljanja. Države članice so morale začeti izvajati določila te direktive z letom 2001.

4.4.3.6. Pozavarovanje

(64/225/EEC) Direktiva o odpravi ovir pri svobodnem ustanavljanju storitev pozavarovanja in retrocesije

S to direktivo je prepovedano omejevanje pri svobodnem opravljanju pozavarovanja na celotnem področju EU. Države članice lahko same urejajo opravljanje te dejavnosti ob popolnem upoštevanju določb Rimske pogodbe, ki se nanašajo na svoboden pretok storitev. Ker pa obstaja med posameznimi ureditvami držav članic veliko razlik, obstaja možnost, da bo sprejeta nova direktiva.

5. SLOVENIJA IN EVROPSKA UNIJA

5.1. PROCES PRIBLIŽEVANJA SLOVENIJE EVROPSKI UNIJI

Če ponovno začnemo z nekoliko zgodovinsko obarvanim pogledom na odnose med Slovenijo in Evropsko unijo, zasledimo prve trgovinske povezave že v času, ko je bila Slovenija še federativna enota nekdanje Jugoslavije, ki je imela z Evropskimi skupnostmi sklenjene številne sporazume o sodelovanju.

Vlada Republike Slovenije je že od razglasitve samostojne države v okviru zunanje politike poudarjala pomembnost vključitve v EU in to nalogo že od začetka obravnavala kot prednostno. Ko so države članice EU Slovenijo kot samostojno državo uradno priznale 15. januarja 1992, 13. aprila 1992 pa z njo vzpostavile tudi diplomatske odnose, je slovenska vlada takrat dvanajst članic EU obvestila, da je njen cilj polnopravno članstvo. Še istega leta je Slovenija zaprosila za sklenitev evropskega sporazuma in za podporo pri prestrukturiranju ter konsolidaciji slovenskega gospodarstva. Bila je tudi vključena v program Phare. Ta program pomoči je bil sprva res usmerjen samo na podporo privatizacije in prestrukturiranja podjetij, vendar se je kasneje razširil še na druga področja. V zadnjih letih EU nudi pomoč tudi na drugih področjih iz posameznih skladov pomoči, kot so npr. Ispa in Sapard (Strategija RS za vključevanje v EU, 1997).

Formalni pogoji za medsebojno sodelovanje so bili vzpostavljeni leta 1993, ko je začel veljati Sporazum o sodelovanju med Slovenijo in EU. Zaključek pogajanj s podpisom t.i. asociacijskega sporazuma oziroma Evropskega sporazuma med EU in Slovenijo (oziroma Evropskega pridružitvenega sporazuma) pa se je zgodil 10. junija 1996, ko je Vlada Republike Slovenije tudi uradno zaprosila za članstvo v EU (Slovenija v EU, 2000, str. 34). Slovenija je za zadovoljitev svojega cilja morala sprejeti marsikatero kompromisne rešitve, predvsem zaradi perečih problemov v odnosu z Italijo. Kompromise je morala skleniti sploh na področju brezcarinskih prodajaln ter pravic tujcev do nakupa nepremičnin. V ta namen je celo spremenila Ustavo.

5.2. BELA KNJIGA O PRIPRAVI PRIDRUŽENIH DRŽAV NA VKLJUČEVANJE V EVROPSKO UNIJO

Usklajevanje zakonodaje se je intenzivneje začelo leta 1995, ko je Evropska komisija izdala t.i. Belo knjigo z naslovom Priprava pridruženih držav srednje in vzhodne Evrope na vključitev v notranji trg Evropske unije. V Beli knjigi je navedena zakonodaja, ki jo morajo države kandidatke ob vstopu v EU prenesti v svojo zakonodajo. Določa temeljne zahteve za uvedbo notranjega trga, ki so znane kot ukrepi prve stopnje in jih je treba upoštevati kot prednostne. Najpomembnejša načela notranjega trga so t.i. štiri temeljne svoboščine: prost pretok blaga, oseb, kapitala in storitev. Prav tako vsebuje zahteve glede vzpostavitve ustreznih struktur za zagotavljanje izvajanja sprejete zakonodaje. Pri tem je potrebno poudariti, da ni dovolj sam sprejem zakonodaje, treba jo je tudi izvajati in neizvajanje ustrezno sankcionirati (Strategija RS za vključevanje v EU, 1997).

Bela knjiga je razdeljena na dva sklopa. V prvem delu je podana politična analiza vsebine ter načini in vrste prilagajanja. Drugi del, ki ima obliko priloge, pa podrobno predstavlja zakonodajo EU na področju notranjega trga in države kandidatke hkrati opozarja na ključne zakonodajne ukrepe s področja trga, ki so razdeljeni na triindvajset sektorjev (White paper, 1994).

Eden od najpomembnejših je ravno sektor finančnih storitev, v katerega spada tudi zavarovalništvo. Med ukrepe prve stopnje na področju zavarovalništva sodi predvsem usklajevanje s prvimi zavarovalnimi direktivami, in sicer glede pogojev prostega ustanavljanja zavarovalnic v drugi državi članici. Med ukrepe druge stopnje pa spada enotna licenca, ki zavarovalnicam dovoljuje svobodno odločitev: ali bodo v drugi državi članici opravljale zavarovalne posle posredno preko ustanovitve hčerinskega podjetja ali podružnice ali pa neposredno. Prav tako ti ukrepi odpravljajo predhodni nadzor premij in cenikov.

Vendar pa Bela knjiga nima nikakršnega pravnega učinka in ni del pogajanj za pristop. Namenjena je izključno kot pripomoček pri pripravi usklajevanja zakonodaje v pridruženih državah (Krstič, 1999, str. 8).

5.3. EVROPSKI PRIDRUŽITVENI SPORAZUM

Slovenija je postala pridružena članica EU 1. februarja 1999, ko je začel veljati Evropski pridružitveni sporazum, ki je pravna osnova vseh odnosov med Slovenijo in EU. S tem dokumentom se urejajo odnosi na področju trgovine, političnega dialoga, usklajevanja zakonodaje, tehnične in finančne pomoči ter številnih drugih področij sodelovanja. Na njegovi osnovi se je formiral najvišji skupni organ t.i. pridružitveni svet, ki rešuje vprašanja med Slovenijo in EU. Preverjanje izpolnjevanja posameznih vsebinskih sklopov Evropskega sporazuma pa poteka na zasedanjih pododborov (Evropski sporazum o pridružitvi, 2002).

V okviru pogajanj je Slovenija organom EU predala pogajalska izhodišča za 29 od skupno 31 poglavij. Zavarovalništvo spada v tretje poglavje z naslovom Prost pretok storitev (finančne storitve) (Slovenija v EU, 2000, str. 41). V okviru Evropskega pridružitvenega sporazuma so za zavarovalništvo predvsem pomembni 70., 71. in 85. člen ter Priloga IXa in Ixc. 85. člen je namenjen bančništvu, zavarovalništvu in drugim finančnim storitvam ter določa sodelovanje pri krepitvi in prestrukturiranju zavarovalništva, izboljšanje državnega nadziranja, oblike tehnične pomoči, izmenjevanje informacij in razvoja revizijskih sistemov ter pomoč pri pripravi prevodov slovenskih in evropskih predpisov (Pavliha, 1997b, str. 681). Glede pravice do prostega ustanavljanja je pomemben še 45. člen sporazuma, ki je v povezavi s prilogo IXa Sloveniji dopustil odstopanje od nacionalne obravnave pri ustanavljanju hčerinskih družb in podružnic zavarovalnic, ki prihajajo iz držav članic EU. Slovenija bi lahko izkoristila prehodni rok, in sicer na področju zavarovanj, pozavarovanj in retrocesije dve leti ter na področju življenjskih zavarovanj tri leta po uveljavitvi sporazuma, vendar tega ni storila (Pavliha, 2000, str. 63).

5.3.1. Marakeški sporazum

Vsebinska osnova Evropskega pridružitvenega sporazuma je v veliki meri povzeta iz t.i. Marakeškega sporazuma o ustanovitvi Svetovne trgovinske organizacije iz leta 1994. Po mnenju nekaterih slovenskih strokovnjakov naj bi bil prav ta sporazum osnova mednarodno pravnih temeljev odpiranja Slovenije na finančnem področju. Za zavarovalništvo je zlasti pomemben Dodatek št. 1 B (Annex 1B – General Agreement on Trade in Services – GATS) z dvema dodatkom o finančnih storitvah (Annex on Financial Services, Second Annex on Financial Services). Sporazum naj bi na področju zavarovalništva prinesel predvsem določeno nediskriminacijsko obravnavanje tujih ponudnikov zavarovalnih storitev oziroma odpravo ovir za čezmejno sodelovanje. Proces sprostitve trgovine s storitvami pa naj bi potekal postopoma, z začetkom s prehodnim obdobjem najmanj treh let od uveljavitve seznama specifičnih obveznosti Slovenije, kot so določene pravnoorganizacijske oblike finančnih podjetij, ločeno izvajanje bančnih in zavarovalnih storitev (Pavliha, 2000, str. 61).

Slovenija je listo specifičnih obvez na področju finančnih storitev izboljšala tekom pogajanj o finančnih storitvah, ki so v okviru GATS sporazuma bila zaključena leta 1997. Obveze na področju zavarovalništva so odražale predvidene spremembe zavarovalniške zakonodaje in so bile časovno tudi vezane na njihovo uveljavitev. V teku je tudi nov krog pogajanj o storitvah v okviru GATS sporazuma, vendar Slovenija svoje liste še ni pripravila.

5.4. DRŽAVNI PROGRAM REPUBLIKE SLOVENIJE ZA PREVZEM PRAVNEGA REDA EVROPSKE UNIJE DO KONCA LETA 2002

Obsežen program ukrepov, ki jih je mora Slovenija izvesti na poti do vključitve v EU, najbolje povzema državni program za prevzem pravnega reda EU (t.i. *acquis communautaire*) do konca leta 2002, ki vsebuje podrobnejšo opredelitev nalog in posameznih ukrepov in je osrednji dokument Slovenije glede približevanja EU. Slovenija je morala po prenovljenem državnem programu do konca leta 2002 sprejeti 240 zakonov in 630 podzakonskih aktov. Program zajema tudi načrte pri spreminjanju zakonodaje in podzakonskih aktov, financ in kadrovske rešitve, odnos Slovenije do izvajanja pogajalskih izhodišč ter odnos do kratkoročnih in srednjeročnih pričakovanj EU, ki so izražena v Partnerstvu za pristop, ter rednih letnih poročilih Evropske komisije o napredku Slovenije pri pripravah za EU (Državni program za prevzem pravnega reda EU, 2002). Preko tega programa je Evropski komisiji tudi olajšano spremljanje celotnega procesa vključevanja posameznih kandidatk, saj so se državni programi leta 1999 tudi poenotili.

Državni program Sloveniji na področju zavarovalništva narekuje predvsem izboljšanje učinkovitosti in varnosti. Izpostavlja predvsem ukrepe za lastninsko preoblikovanje zavarovalnic, dokapitalizacijo zavarovalnic, poostreitev regulacije in zavarovalnega nadzora, odpravo diskriminatornih ukrepov glede ustanavljanja in poslovanja tujih zavarovalnic.

5.5. KONEC POGAJANJ

Republika Slovenija je decembra 2002 na vrhovnem zasedanju Evropskega sveta v Københavnu zaključila pogajanja o vstopu v EU, ki so bila namenjena predvsem usklajevanju pravnega reda in usposabljanja za učinkovito izvajanje evropske zakonodaje. Konec pogajanj je bil zaradi resnih finančnih težav ter fiskalnih problemov držav članic zaznamovan predvsem z dogovori o finančnih svežnjih, ki jih bo Slovenija iz naslova skupnih evropskih politik dobivala iz bruseljske blagajne v obdobju od 2004 do 2006, in o obsegu naših vplačil v proračun EU v tem obdobju. Kljub temu so končne rešitve za Slovenijo dokaj ugodne, saj bo kar nekaj časa ostala neto prejemnica sredstev iz proračuna EU.

Februarja letos je Odbor stalnih predstavnikov EU na zasedanju v Bruslju dokončno dal soglasje k vsebini pristopne pogodbe desetih novih držav članic. Predviden datum podpisa teh pogodb je 16. april 2003 v Atenah, pogodbeno določen datum začetka veljavnosti pogodb in s tem pristopa novih članic pa je 1. maj 2004.

Slovenija je v marcu 2003 izvedba referendumu o pristopu k EU. Pozitivni izid referendumu narekuje predstavnikom slovenske vlade nadaljevanje predvidenih aktivnosti v aprilu, Slovenija pa bo s tem dosegla svoj dolgoletni cilj.

Na področju zavarovalništva Slovenija ni zahtevala prehodnih obdobj ali izjem, kar pomeni, da bo z dnem pristopa v celoti izvajala pravni red, ki bo veljal v državah članicah EU.

6. SLOVENSKA ZAKONODAJA NA PODROČJU ZAVAROVALNIŠTVA

Zavarovalništvo v Republiki Sloveniji je od leta 1991 doživelo mnogo sprememb. Pravzaprav se je v tem obdobju pri nas popolnoma na novo formiral celoten zakonodajni okvir, ki ustreza zahtevam EU. Kljub temu da se spremembe niso zgodile naenkrat in da je bilo potrebno prvotni zakon v samostojni državi v celoti nadomestiti z novim, lahko rečemo, da se je področje zavarovalništva, vsaj na pravnem področju, zelo hitro prilagodilo liberalnim zahtevam in vsem drugim pravilom, ki jih predpisuje EU.

6.1. STANJE V SLOVENSKEM ZAVAROVALNIŠTVU LETA 1991

Po osamosvojitvi Republike Slovenije smo najprej zaradi kontinuitete prevzeli v rabo Zakon o temeljih sistema premoženjskega in osebnega zavarovanja²⁴, v okviru katerega je bilo urejeno tudi obvezno zavarovanje avtomobilske odgovornosti. Ta zakon ni urejal finančnih in poslovnih pravil, ki so značilna za poslovanje zavarovalnic v tržni ekonomiji, prav tako ni predvidel nadzora varnega in skrbnega poslovanja zavarovalnic.

Strategija razvoja, ki si jo je zastavila Slovenija, takšne ureditve ni dopuščala. Vendar se spremembe niso zgodile čez noč. Ravno okoli leta 1990 so namreč bliskovito nastajale zavarovalne delniške družbe, ki so dovoljenja dobivale še v Beogradu na podlagi Zakona o temeljih sistema premoženjskega in osebnega zavarovanja, ki je zelo lagodno določal temelje ustanavljanja novih zavarovalnih družb in je imel sploh zelo malo smisla za skrb o solventnosti in varnosti teh družb. Neustreznost tega zakona se je kazala tudi na področju dovoljenih naložb ter aktuarskih analiz. Vrh vsega je to obdobje zaznamovala še izredno visoka inflacija ter nestanovitno gospodarsko okolje.

Zaradi zaščite domačega zavarovalnega trga je bil v Sloveniji kmalu po osamosvojitvi sprejet Zakon o začasni ureditvi izdaje dovoljenj za ustanovitev zavarovalnih družb. S tem zakonom je Ministrstvo za finance pridobilo pooblastilo za izdajo dovoljenj za ustanovitev zavarovalne družbe. Le-ta je Ministrstvo izdajalo po lastnem preudarku. Pomanjkanje finančnih pravil in nalaganje zavarovalno-tehničnih rezervacij, ki pomenita bistvo zavarovalnega poslovanja in nadzora, pa je bilo delno urejeno še z Zakonom o strukturi nekaterih naložb določenih javnih zavodov, skladov in zavarovalnih organizacij²⁵. Ta dva zakona sta vsaj delno urejala odprte

²⁴ Ur. l. SFRJ, št. 17/90.

²⁵ Ur. l. RS, št. 71/93.

probleme zavarovalnega trga, vendar je bilo takšno stanje več kot neprimerno za državo, ki želi postati članica EU.

6.2. ZAKON O ZAVAROVALNICAH

Prvi slovenski zavarovalniški zakon je stopil v veljavo leta 1994. Zakon o zavarovalnicah je prvič pred zavarovalnice postavil stroge zahteve, ki so bile vsaj približno primerljive s strogimi pravili evropskega zavarovalnega trga, saj je uvedel sodobne, mednarodno primerljive zavarovalne standarde. Istega leta je bil izdan za zavarovalništvo prav tako pomemben Zakon o obveznih zavarovanjih v prometu (Mežnar, 1994, str. 8).

Na podlagi novega Zakona o zavarovalnicah so morale zavarovalnice, kot zadnje med gospodarskimi družbami, do konca leta 1994 preiti z Zakona o računovodstvu na uporabo Slovenskih računovodskih standardov (SRS 32) (Zakon o zavarovalnicah, 1994). Na tej podlagi je Slovenski inštitut za revizijo predpisal kontni okvir in vsebino računovodskih izkazov. Zavarovalnice so postale zavezane k reviziji računovodskih izkazov. Z novo ureditvijo je bil narejen pomemben korak naprej pri zanesljivosti računovodskih izkazov zavarovalnic (Knez, 1994, str. 32).

6.2.1. Nekatere novosti Zakona o zavarovalnicah

6.2.1.1. Splošno

Zakon o zavarovalnicah je urejal osnovna vprašanja v zvezi z ustanavljanjem, poslovanjem, nadzorom in prenehanjem zavarovalnic, ki opravljajo zavarovalne, pozavarovalne in druge zavarovalne posle ter imajo sedež v Republiki Sloveniji. Uporabljal pa se je tudi za gospodarske družbe in samostojne podjetnike, ki opravljajo druge zavarovalne posle (Zakon o zavarovalnicah, 1994). Temeljlil je na načelu prostovoljnosti zavarovanj, obvezna zavarovanja so se namreč končno uredila z drugimi predpisi. Z njim se je uzakonilo obvezno pozavarovanje pri domačih pozavarovalnicah.

6.2.1.2. Pravnoorganizacijske oblike

Zakon je dovoljeval dve pravnoorganizacijski obliki zavarovalnic, in sicer delniško družbo in družbo za vzajemno zavarovanje. Zavarovalnica se je lahko ukvarjala z vsemi zavarovalnimi posli, tudi pozavarovalnimi, vendar je morala za to pridobiti dovoljenje nadzornega organa (Zakon o zavarovalnicah, 1994).

6.2.1.3. Zavarovalne skupine in vrste

Zakon je vpeljal nove zavarovalne vrste in skupine. Odredba o razvrščanju posameznih zavarovalnih vrst v zavarovalne skupine in zavarovalne razrede je določa le, da so

zavarovalne vrste razvrščene v 19 zavarovalnih skupin (Odredba o razvrščanju posameznih zavarovalnih vrst v zavarovalne skupine in zavarovalne razrede, 1995).

6.2.1.4. Finančno poslovanje

Veliko novosti je zakon prinesel na področju finančnega poslovanja, ki je bilo večinoma urejeno v V. poglavju (od 68. do 81. člena) Zakona o zavarovalnicah (Pavliha, 1997b, str. 683). Višina osnovnega kapitala ni smela biti manjša od višine garancijskega sklada, ki je bil opredeljen v 72. členu zakona. Garancijski sklad je kapital, ki ga je morala zavarovalnica zagotoviti, če je hotela pridobiti dovoljenje za ustanovitev in ki so ga seveda v določenem času od uveljavitve zakona morale pridobiti tudi pred njegovo uveljavitvijo ustanovljene zavarovalnice. Osnova za izračun garancijskega sklada je bila solventna meja, ki so jo morale zavarovalnice oblikovati iz lastnih virov najmanj v predpisanem obsegu ne glede na dosežen letni obseg zavarovalne premije in zneska odškodnin.

Zakon je določil tudi načela nalaganja zavarovalnih sredstev. Pri nalaganju matematičnih in drugih zavarovalno-tehničnih rezervacij so morale zavarovalnice predvsem upoštevati načela varnosti, likvidnosti, rentabilnosti in razpršenosti. Za vsako vrsto zavarovalno-tehničnih rezervacij je zakon opredelil vrste in obseg dovoljenih naložb.

Vse te poostrene zahteve so imele namen ohranjanja zdrave likvidnosti ter solventnosti zavarovalnic, kar neposredno vodi k zaščiti in varnosti zavarovanca.

6.2.1.5. Družbe, ki opravljajo druge zavarovalne posle

Med te posle je zakon uvrščal zavarovalno zastopanje in posredovanje, obravnavanje in ocenjevanje škod, intelektualne in tehnične storitve (Mežnar, 1994, str. 10). Poleg zavarovalnic so se lahko s temi posli ukvarjali samostojni podjetniki – posamezniki in gospodarske družbe, ki so pridobili dovoljenje nadzornega organa oziroma ministrstva, pristojnega za gospodarske dejavnosti. Eden izmed pogojev za to dovoljenje je bilo tudi soglasje Slovenskega zavarovalnega združenja (v zakonu je navedeno še staro ime Slovenski zavarovalni biro) (Zakon o zavarovalnicah, 1994).

6.2.1.6. Zavarovalni nadzor

Pomembna novost Zakona o zavarovalnicah je uvedba zavarovalnega nadzora. Izvajal ga je Urad za zavarovalni nadzor v sestavi Ministrstva za finance, ki je začel poslovati 16. marca 1995. V osnovi je bila njegova naloga finančni nadzor zavarovalnic ter nadzor nad pravilnim izvajanjem zakona. Vse njegove pravice in obveznosti so bile določene z zakonom, izvajal pa jih je z izdajanjem odločb. V glavnem so se pristojnosti Urada omejevale na izdajanje in odvzemanje dovoljenj zavarovalnicam in družbam za opravljanje drugih zavarovalnih poslov, spremljanje poslovnih knjig, letnih poročil, naložb lastnih virov sredstev zavarovalnic ter

izdajanje sankcijskih ukrepov in uvedbo stečajnega postopka. Lahko je zahteval spremembe poslovnega načrta ali odredil prenehanje uporabe že sprejetega, v kolikor je bilo to nujno za varstvo interesov zavarovancev. Pooblaščen je bil tudi za preglede poslovanja zavarovalnic ter družb za opravljanje drugih zavarovalnih poslov, lahko pa se je tudi udeležil sej organov zavarovalnice (Zakon o zavarovalnicah, 1994).

6.2.2. Izvajanje Zakona o zavarovalnicah

Ker je zakon sprožil obsežne premike v slovenskem zavarovalnem prostoru, so imele s prehodom in prilagoditvami veliko dela tako zavarovalnice, kot tudi država. Največ težav se je pojavljalo na naslednjih področjih:

- doseganje solventne meje,
- potrebnost za dokapitalizacijo več kot polovice slovenskih zavarovalnic,
- prilagoditev novim računovodskim in finančnim načelom,
- pomanjkanje strokovnega kadra v zavarovalnicah, zavarovalnem nadzoru in reviziji.

Kljub začetnim težavam so morale zavarovalnice in družbe, ki opravljajo druge zavarovalne posle, Uradu na podlagi 111. člena Zakona o zavarovalnicah poslati obsežno dokumentacijo, ki je dokazovala, da so se z novim zakonom uskladile in izpolnjujejo vse zahteve nove ureditve (Zakon o zavarovalnicah, 1994).

6.2.3. Neusklajenost Zakona o zavarovalnicah z evropskimi predpisi

6.2.3.1. Neusklajenost s Pridružitvenim sporazumom

S podpisom Pridružitvenega sporazuma je morala Slovenija izvesti pregled zakonodaje tudi na področju finančnih storitev in ugotoviti neskladje z zahtevami sporazuma, v katerem je EU zahtevala, da se pri ustanavljanju in delovanju zagotovi takšen položaj za državljane in družbe držav članic EU, ki ni manj ugoden od tistega, ki velja za njene lastne državljane in družbe.

Zakon o zavarovalnicah je vseboval diskriminatorne določbe glede ustanavljanja zavarovalnih družb ter omejevalne določbe tudi v samem izvrševanju zavarovalne dejavnosti. Lastniki deležev zavarovalnic so tujci lahko postali le s predhodnim dovoljenjem nadzornega organa in ne glede na višino udeležbe, medtem ko so domače osebe lahko postale lastnik do višine 15% delnic s pravico upravljanja brez kakršnega koli soglasja (Mežnar, 1994, str. 9). Prav tako so družbo za vzajemno zavarovanje lahko ustanovile le domače pravne in fizične osebe.

Zakon tudi ni dopuščal odprtja podružnic tujim zavarovalnicam, v primeru zavarovalne delniške družbe s kontrolnim deležem tujega kapitala pa se le-te niso smele ukvarjati s pozavarovanjem. V primeru zavarovalnic, registriranih za aktivno pozavarovanje, ponujanje presežkov nevarnosti, ki jih same niso mogle izravnati, je zakon določal, da jih morajo najprej

ponuditi zavarovalnicam v Sloveniji do višine njihovih zmogljivosti, preden take presežke lahko ponudijo v tujini.

Tudi glede članov uprav se je v primeru veččlanskih uprav zahtevalo večinsko slovensko državljanstvo, v samem postopku izdaje dovoljenja za opravljanje zavarovalnih poslov pa se je zahtevalo slovensko državljanstvo direktorja zavarovalnice.

Vse te določbe so kazale na diskriminatorno zakonsko urejenost, ki jo je bilo potrebno odpraviti že zaradi same vsebine Pridružitvenega sporazuma.

6.2.3.2. Neusklajenost z evropskimi zavarovalnimi direktivami

Poleg vseh prej navedenih diskriminatornih postavk pa Zakon o zavarovalništvu ni bil v skladu s pravnim redom EU. Iz pregleda direktiv s področja zavarovalništva so razvidna vsa področja, ki jih ta zakon ni vseboval. Navedla bom samo nekaj najočitnejših področij neusklajenosti.

Glede dovoljenja za opravljanje poslov je bilo zavarovalnicam omogočeno opravljati vse zavarovalne posle in na podlagi dovoljenja tudi pozavarovalne posle, torej opravljanje vseh teh poslov v eni pravni osebi, kar ni v skladu z direktivami. Le-te določajo, da lahko zavarovalnica opravlja samo posle premoženjskega zavarovanja ali samo posle življenjskega zavarovanja, posle sklepanja pozavarovanja pa lahko opravlja samo pozavarovalnica.

Na področju zagotavljanja finančne trdnosti zavarovalnic zakon še zdaleč ni bil usklajen z direktivami in strogimi predpisi EU, ki prinašajo precej višje kapitalske zahteve ter strožje določbe glede obsega oblikovanja zavarovalno-tehničnih rezervacij, vse v luči zaščite in večje varnosti zavarovancev.

Zakon je vseboval precej omejitev na področju naložb in njihovem nalaganju. Direktive narekujejo nekoliko bolj liberalno politiko na tem področju.

V okviru opravljanja drugih zavarovalnih poslov Zakon o zavarovalnicah ni niti ločeval med zavarovalnim zastopnikom in posrednikom.

Kot zadnja velika pomanjkljivost pa izhaja iz opredelitve nadzornega zavarovalnega organa. Le-ta naj bi bil po evropskih predpisih strokovna in neodvisna institucija, ki spremlja finančno poslovanje zavarovalnic. Ureditev, kjer je nadzorni organ v sestavi Ministrstva za finance ni primerna, saj v državah v tranziciji pogosto velja, da obstaja velika nevarnost političnih pritiskov na zavarovalni trg (Pavliha, 1999, str. 12).

Kljub svojim pomanjkljivostim lahko povzamemo, da je ta zakon sprožil velike spremembe na slovenskem zavarovalnem trgu. Ker pa je bilo to obdobje zaznamovano z usklajevanjem zakonodaje z evropsko zavarovalno prakso, je bilo potrebno oblikovati nov zakon.

6.3. ZAKON O ZAVAROVALNIŠTVU

Razloge za sprejem nove zakonodaje lahko v grobem razvrstimo v dve skupini. Zakon o zavarovalnicah področje zavarovalništva ni urejal dosledno. Na mnogih področjih ga zaznamuje vsebinska nedorečenost²⁶. Vsekakor tudi ni bil oblikovan v skladu z evropskimi direktivami s področja zavarovalništva, kar nas pripelje do druge skupine razlogov. Jasni nameni Slovenije za čimprejšnjo vključitev v EU in formaliziranje teh razlogov s podpisom Pridružitvenega sporazuma so nas vodili k usklajevanju zakonodaje z ureditvijo v direktivah.

Zakon o zavarovalništvu je bil sprejet 27. januarja 2000. Cilj njegovega oblikovanja je bila sistemska zaokrožitev urejenosti področja zavarovalništva v skladu s predpisi EU (Statistični zavarovalniški bilten, 2001, str. 13). Temelji na načelih, ki zagotavljajo pogoje zanesljivega delovanja trgov zavarovalnih produktov in zaupanje zavarovancev v ta trg:

1. načelo preglednosti delovanja zavarovalništva,
2. načelo varnega in skrbnega poslovanja,
3. načelo obvladovanja tveganj,
4. načelo nadzora.

6.3.1. Nekatere novosti Zakona o zavarovalništvu

6.3.1.1. Splošno

Zakon o zavarovalništvu ureja pogoje za opravljanje zavarovalne dejavnosti, organizacijo in poslovanje zavarovalnic in zavarovalnih zastopnikov in posrednikov ter organiziranost in opravljanje zavarovalnega nadzora (Zakon o zavarovalništvu, 2000).

6.3.1.2. Pravnoorganizacijske oblike

Zakon prav tako določa dve možni pravnoorganizacijski obliki zavarovalnic: delniško družbo in družbo za vzajemno zavarovanje, vendar za razliko od prejšnjega zakona prepoveduje opravljanje zavarovalnih poslov življenjskega in premoženjskega zavarovanja v eni pravni osebi. Izjema so že obstoječe zavarovalnice, ki lahko nadaljujejo poslovanje kot kompozitne zavarovalnice (Jakopanec, 1999, str. 12). Za pozavarovalnice določa, da so lahko oblikovane

²⁶ Nekateri strokovnjaki so bili mnenja, da so bili pri pripravi Zakona o zavarovalnicah posamezni instituti nemške in avstrijske ureditve, iz katerih je zakon izhajal, napačno razumljeni. Spet drugi menijo, da takšna kritika ni razumna, saj je tako Zakon o zavarovalnicah, kot Zakon o zavarovalništvu pripravila in oblikovala ista institucija.

samo kot delniške družbe in lahko opravljajo samo posle sklepanja pozavarovanj v vseh zavarovalnih skupinah (Zakon o zavarovalništvu, 2000).

6.3.1.3. Zavarovalne skupine in vrste

Zakon na novo opredeljuje zavarovalne vrste, podskupine in skupine. To izrecno zahtevata prva življenjska in prva premoženjska direktiva, ki uvajata načelo enotnega dovoljenja. Njegovo delovanje je mogoče le, če nadzorni organi v dovoljenju navedejo zavarovalne vrste oziroma podskupine, za katere opravljanje je zavarovalnica pooblaščen, saj se lahko tako ti posli potem opravljajo na območju katere koli države.

6.3.1.4. Finančno poslovanje

Zakon o zavarovalništvu daje poseben poudarek zagotavljanju finančne trdnosti zavarovalnice, in sicer še s strožjimi pravili o kapitalski ustreznosti, zajamčenem kapitalu, oblikovanju zavarovalno-tehničnih rezervacij in z novo določitvijo vrst dovoljenih naložb ter z omejitvami posameznih vrst naložb (Statistični zavarovalniški bilten, 2000, str. 67).

Za razliko od prejšnjega zakona se srečamo z nekaterimi terminološkimi novostmi: namesto izraza solventna meja uporabi izraz kapitalska ustreznost, namesto garancijskega sklada izraz zajamčeni kapital. Zaradi zaščite zavarovancev iz naslova življenjskih zavarovanj v primeru stečaja je zakon uvedel institut kritnega sklada, ki ga predstavlja premoženje, namenjeno pokrivanju obveznosti zavarovalnice iz tistih vrst zavarovanj, za katere je potrebno oblikovati matematične rezervacije (Statistični zavarovalniški bilten, 2000, str. 67). Zavarovalnica mora premoženje kritnih skladov upravljati ločeno od drugega premoženja po pravilih, ki jih natančno določa zakon.

Na področju naložb so vnesena nova pravila, ki zavarovalnicam ne narekujejo več pretežnega nalaganja v državne vrednostne papirje. Vsaj delno zakon omogoča tudi nalaganje sredstev v tujini.

Zaradi zagotavljanja finančne varnosti in trdnosti zavarovalnic je tudi določen poseben, dodaten nadzor nad zavarovalno skupino (Zakon o zavarovalništvu, 2000).

6.3.1.5. Zavarovalni zastopniki in posredniki

Pogoji zavarovalnega zastopanja in posredovanja so močno zaostreni. To poglavje je prav tako za razliko od prejšnjega zakona usklajeno s predpisi EU. Zakon natančno ločuje dejavnost/posle zavarovalnega zastopanja od dejavnosti/poslov zavarovalnega posredovanja. Zavarovalni zastopniki in posredniki morajo pridobiti dovoljenje za opravljanje dejavnosti/poslov, natančno so opredeljene naloge in pravice za opravljanje bodisi zavarovalnega zastopanja ali zavarovalnega posredovanja. Eden izmed pogojev za to

dovoljenje pa je opravljanje ustreznega izpita pri Slovenskem zavarovalnem združenju (Zakon o zavarovalništvu, 2000).

6.3.1.6. Zavarovalni nadzor

Javni nadzor nad zavarovalnicami, zavarovalnimi zastopniškimi in posredniškimi družbami ter drugimi subjekti nadzora opravlja Agencija za zavarovalni nadzor, ki je pri svojem delu samostojna in neodvisna. Nadzor mora prvenstveno opravljati z namenom preverjanja, če zavarovalnice spoštujejo pravila o obvladovanju tveganj in druga pravila, določena z zakoni in predpisi, ki urejajo poslovanje zavarovalnic. Urejeni so vsi instrumenti nadzora: pasivni nadzor s spremljanjem in preverjanjem poročil, aktivni nadzor z opravljanjem pregledov poslovanja ter izvajanjem ukrepov nadzora (Jakopanec, 1999, str. 14). Pristojnosti in ukrepi Agencije za zavarovalni nadzor so podrobno določeni, prav tako posebna oblika upravnega postopka, v katerem lahko te ukrepe izvaja.

Novost Zakona o zavarovalništvu je tudi določitev sistema notranjega nadzora v zavarovalnicah. Le-te morajo po novem organizirati notranjo revizijo kot samostojni organizacijski del, ki je neposredno podrejen upravi ter nadzoruje pravilnost in zakonitost poslovanja. Zavarovalnica mora imeti tudi pooblaščenega aktuarja, ki preverja ali se izračunavajo premije in oblikujejo zavarovalno-tehnične rezervacije v skladu s predpisi in ali so izračunane oziroma oblikovane tako, da zagotavljajo trajno izpolnjevanje vseh obveznosti zavarovalnice iz zavarovalnih pogodb (Kranjec, 2002a, str. 24).

6.3.2. Izvajanje Zakona o zavarovalništvu

Zakon o zavarovalništvu je stopil v veljavo 3. marca 2000. Agencija za zavarovalni nadzor je morala na njegovi podlagi oblikovati in sprejeti vse podzakonske predpise, ki so bili potrebni za njegovo implementacijo. To je storila do januarja 2001, vse te podzakonske predpise in njihove kasnejše spremembe lahko najdete v Prilogi 2.

Tudi tokrat so morale obstoječe zavarovalnice na podlagi 353. člena predložiti Agenciji za zavarovalni nadzor poročilo o uskladitvi, in sicer do 3. marca 2001, ki je tudi naložen rok za pretežno uskladitev z Zakonom o zavarovalništvu. Naj navedem nekaj področij, ki so jih morale zavarovalnice na novo upoštevati (Zakon o zavarovalništvu, 2000):

- zavarovalnice, ki so organizirane kot delniške družbe, so morale uskladiti delnice s prvim in tretjim odstavkom 17. člena, ki zahteva, da vse delnice glasijo le na ime in morajo biti izdane v nematerializirani obliki;
- zavarovalnice so morale zagotoviti, da so člani uprave pridobili dovoljenje Agencije za zavarovalni nadzor, v kolikor niso te funkcije opravljali najmanj štiri leta pred uveljavitvijo;

- zavarovalnice so morale s 1. januarjem 2002 uskladiti pogostost izračuna zavarovalno-tehničnih rezervacij, ki jih morajo od tega roka izračunavati kvartalno;
- do 26. januarja 2002 so morale zavarovalnice poskrbeti, da posle zavarovalnega zastopanja in zavarovalnega posredovanja zanje lahko opravljajo samo osebe, ki so pridobile dovoljenje Agencije za zavarovalni nadzor;
- najkasneje do 1. januarja 2003 so se zavarovalnice morale uskladiti z določbami glede omejitve višine posameznih vrst naložb.

Zaradi višjih kapitalskih zahtev in drugačnega načina izračunavanja, se je nekaj težav pojavilo tudi na tem področju. Če se je izkazalo, da zavarovalnica ni kapitalsko ustrezna oziroma da kapital zavarovalnice zaradi povišanih kapitalskih zahtev ne dosega minimalnega kapitala, ki je na novo določen z Zakonom o zavarovalništvu, so morale uprave zavarovalnic sprejeti določene ukrepe za saniranje takšnega položaja. Posledica tega so bile številne dokapitalizacije pri obstoječih zavarovalnicah (Kranjec, 2002b, str. 18).

Nekaj težav so imele zavarovalnice tudi v okviru rednih poročil, ki so v novem zakonu opredeljena v precej večjem obsegu, zavarovalnice pa jih morajo pošiljati v krajših rokih in bolj pogosto (Kranjec, 2002b, str. 19).

6.3.3. Dosedanje in bodoče spremembe Zakona o zavarovalništvu

V mesecu marcu 2002 so bile po hitrem postopku sprejete spremembe Zakona o zavarovalništvu, in sicer na področju izračuna kapitalske ustreznosti zavarovalnice. V skladu s to spremembo je bilo potrebno spremeniti tudi ustrezne podzakonske akte.

Tudi v bodoče se kažejo potrebe po novih spremembah tega zakona. V pregledu evropskih zavarovalnih direktiv sta navedeni dve novi direktivi iz leta 2002, ki urejata kapitalsko ustreznost zavarovalnic s področja življenjskih in premoženjskih zavarovanj in prinašata še višje zahteve. Uvajata tudi nekaj novosti pri izračunih minimalnega kapitala zavarovalnice in na novo opredeljujeta zajamčeni kapital zavarovalnice.

Na podlagi hipotetičnih internih izračunov Agencije za zavarovalni nadzor, ki je izhajala iz zadnjih relevantnih podatkov pridobljenih od zavarovalnic, pozavarovalnic in pokojninskih družb, lahko vidimo kakšne posledice imajo nove zahteve. Predvsem se kaže ranljivost oziroma pomanjkanje kapitala pri pokojninskih družbah in manjših zavarovalnicah, kjer se bi moral kapital povečati za več kot 110%. Pet kompozitnih zavarovalnic bi ga moralo povečati med 25 in 60%, največje tri kompozitne zavarovalnice pa za manj kot 5%. Kapital pozavarovalnic bi se moral povečati za 2 oziroma 8%. Te številke že nakazujejo problematiko, s katero se bo slovenski zavarovalni trg še srečal v prihodnosti.

Vse to kaže, da bo Zakon o zavarovalništvu tudi še v prihodnosti potrebno spremeniti. Prav tako se predvidevajo še spremembe tega zakona na nekaterih drugih področjih:

- računovodstva,
- revizije,
- naložbene politike (naložbena politika je celo strožja pri nas kot sledi iz EU direktiv),
- zavarovalne skupine.

6.3.4. Finančni trgi in nadzor nad njimi

Če se vrnemo k nekoliko globalnejšemu pogledu, je vsak finančni trg razvitih držav sestavljen iz treh velikih podsistemov: bančništvo, zavarovalništvo in trg vrednostnih papirjev. Ponavadi ta področja urejajo trije sistemi zakonodaj in nadzorov. Vendar smo v zadnjih desetletjih v mnogih državah priče združevanju teh nadzorov v eno skupno finančno ustanovo in sicer t.i. Financial Services Authority (FSA) (Gorišek, 2002, str. 11). Tudi v Sloveniji so bile že v času priprave Zakona o zavarovalništvu predstavljene ideje o združitvi teh treh nadzorov (Jakopanec, 2000b, str. 9). V prihodnosti si tako lahko obetamo spremembe tudi na tem področju.

6.3.4.1. Trend razvoja nadzora finančnih podsistemov

V razvitih državah lahko v zadnjih letih zasledimo trend ustanavljanja skupne nadzorne institucije. Temu so botrovale posamične gospodarske krize ter predvsem korenite spremembe v institucionalnem okviru finančnih trgov.

Tudi v Sloveniji je Ministrstvo za finance v okviru Phare projekta z naslovom »Feasibility Study for Financial Services Regulation and Supervision« opravilo študijo upravičenosti združevanja finančnega nadzora in regulacije.

Pri nas že obstaja formalno sodelovanje temeljnih finančnih nadzornih organov, ki ga ureja Pravilnik o medsebojnem sodelovanju nadzornih organov. Med drugim se je z njim uvedlo tudi koordinacijsko telo v sestavi na visoki ravni: minister za finance, guverner Banke Slovenije ter predsednika strokovnih svetov Agencije za zavarovalni nadzor in Agencije za trg vrednostnih papirjev. Za samo operativno izvajanje nadzora pa pravilnik določa Komisijo za medsebojno sodelovanje v sestavi namestnika guvernerja Banke Slovenije oziroma direktorja Oddelka za bančni nadzor, direktorja Agencije za trg vrednostnih papirjev in direktorja Agencije za zavarovalni nadzor. Komisija se sestaja na rednih četrtletnih sestankih, na katerih spremlja izvajanje sporazumov, načrtuje in usklajuje skupne preglede ter se posvetuje o drugih posamičnih zadevah, ki se nanašajo na delo dveh ali vseh treh nadzornih organov, in o drugih skupnih aktivnostih (Pravilnik o medsebojnem sodelovanju nadzornih organov, 1999).

V svetovnem merilu imajo vsi trije sistemi finančnega nadzora sedež svojih mednarodnih ustanov v švicarskem Baslu: bančni nadzor predstavlja Baselski komite ali The Basel Committee on Banking Supervision, nadzor trga vrednostnih papirjev predstavlja Združenje nadzora trga vrednostnih papirjev ali International Organisation of Securities Commissions (IOSCO), zavarovalni nadzor pa Združenje zavarovalnih nadzorov ali International Association for Insurance Supervision (IAIS).

6.3.4.2. Ureditev nadzora v državah članicah in državah kandidatkah

Med državami članicami EU imajo skupni finančni nadzor ali bolje skupni nadzorni organ Avstrija, Danska, Nemčija, Irska, Švedska in Velika Britanija. Francija in Nizozemska pa imata še vedno ločene nadzorne organe, vendar obstaja neke vrste obvezna koordinacijska enota ali memorandum o sodelovanju med njimi. Sistem več nadzornikov, brez formalne koordinacijske enote med njimi, imata Belgija in Luksemburg. Finska pa je ohranila nekoliko specifičen sistem, saj ima ločen le nadzor nad zavarovalniškim sektorjem.

V okviru držav kandidatk imajo združen nadzor Estonija, Madžarska in Latvija. Ločene nadzornike pa imajo Češka, Litva, Poljska, Slovaška (ima sicer združen nadzor nad vrednostnimi papirji in zavarovalništvom) in Slovenija.

6.4. OSTALA ZAVAROVALNA ZAKONODAJA

Zakon o zavarovalništvu je osrednji zakon, ki ureja slovensko zavarovalništvo, še zdaleč pa ni edini. Vsekakor je smiselno, da na kratko namenim še nekaj besed zakonodaji, ki je prav tako pomembna na tem področju.

6.4.1. Zakon o davku od prometa zavarovalnih storitev

Najprej naj omenim zakon, na podlagi katerega so obdavčene zavarovalne storitve. Zakon o davku od prometa zavarovalnih poslov je začel veljati julija 1999. Za zavarovalne posle, ki so izvzeti iz sistema davka na dodano vrednost, velja splošna davčna stopnja 6,5%. Po novem se davek od zavarovalnih poslov ne plačuje od osebnih zavarovanj (zdravstvenih, nezgodnih, življenjskih), pri katerih zavarovalno razmerje ni krajše od 10 let, kar pomeni pomembno vzpodbudo predvsem za rast življenjskih zavarovanj (Zakon o davku od prometa zavarovalnih storitev, 1999).

6.4.2. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju

Pokojninska reforma je bila uvedena z Zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, ki je začel veljati januarja 2000. Ta zakon je prinesel zaostrene pogoje obveznega

pokojninskega zavarovanja in uvedel prostovoljno pokojninsko zavarovanje z davčnimi spodbudami. Vsekakor ima ta zakon za zavarovalnice velik pomen, saj jim daje dodatne možnosti in nove tržne priložnosti. V skladu s tem zakonom se lahko zavarovalnice pojavljajo kot izvajalke pokojninskih načrtov, kot ustanoviteljice odprtih in zaprtih vzajemnih pokojninskih skladov, kot ustanoviteljice ali soustanoviteljice pokojninskih družb ter kot možne upravljalke premoženja vzajemnih pokojninskih skladov in pokojninskih družb (Jakopanec, 2000a, str. 15). Agencija za zavarovalni nadzor je v skladu z omenjenim zakonom pristojna tudi za izdajo dovoljenj pokojninskim družbam ter za izvajanjem nadzora nad njihovim poslovanjem (Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, 1999).

6.4.3. Zakon o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic

Eno izmed perečih in zelo občutljivih področij pri nas je bilo tudi lastninsko preoblikovanje zavarovalnic, v katerih je obstajal t.i. družbeni oziroma nenominirani kapital. To so zavarovalnice, ki so nastale konec leta 1990 s preoblikovanjem skupnosti premoženjskega in osebnega zavarovanja ter pozavarovalne skupnosti v delniške družbe. Te zavarovalnice so se morale statusno preoblikovati v skladu z Zakonom o temeljih sistema premoženjskega in osebnega zavarovanja v delniške družbe, ustanovitelji pa vložiti sredstva v začetni varnostni sklad (Pavliha, 1999, str. 10). Že januarja leta 2000 je bil sprejet Zakon o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic²⁷, ki pa je bil kasneje v aprilu 2001 na Ustavnem sodišču razveljavljen (Toplak, 2003, str. 3). Ravno v zadnjem času smo bili priča ponovnemu presojanju Zakona o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic (ZLPZ-1) iz aprila 2002. Po odločitvi Ustavnega sodišča v februarju 2003 se zdi, da smo končno prišli do epiloga tudi za te zavarovalnice z neurejenim lastniškim statusom, ki v mednarodnem poslovanju ne dosegajo normalnih bonitet.

6.4.4. Zakon o obveznih zavarovanjih v prometu

Zakon o obveznih zavarovanjih v prometu ureja obvezno zavarovanje avtomobilske odgovornosti oziroma zavarovanje lastnika motornega vozila proti odgovornosti za škodo, povzročeno tretjim osebam²⁸. To področje je v EU urejeno s posebnim sklopom direktiv, ki pa jih v okviru pregleda pravne ureditve v EU nisem ločila iz sklopa direktiv, ki urejajo področje premoženjskih zavarovanj. Kljub temu lahko bralec iz posamezne vsebine direktiv prepozna tisto, ki se navezuje na področje obveznega zavarovanja v prometu. Slovenski Zakon o obveznih zavarovanjih v prometu je usklajen z direktivami s področja avtomobilske odgovornosti. Z zadnjimi spremembami so se nazadnje uskladile tudi višine minimalnih zavarovalnih vsot za primer škode zaradi smrti, telesnih poškodb in prizadetega zdravja. Z dnem članstva Slovenije v EU pa bodo začele veljati še nekatere pravice do neposrednega

²⁷ Ur. l. RS, št. 13/00.

²⁸ To so oškodovanci, ki niso povzročitelji nesreče, pač pa izključno njene žrtve.

uvajavljanja zahtevkov za izplačilo škod in imenovanje pooblaščenecv za likvidacijo škodnih primerov (Zakon o obveznih zavarovanjih v prometu, 1994).

6.4.5. Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju

Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju je začel veljati z marcem 1992 in je bil v letu 2002 dopolnjen in na nekaterih mestih spremenjen. Ureja sistem zdravstvenega varstva in zdravstvenega zavarovanja. Zdravstveno zavarovanje je obvezno in prostovoljno. Nosilec obveznega zdravstvenega zavarovanja je Zavod za zdravstveno zavarovanje Republike Slovenije; prostovoljno zdravstveno zavarovanje pa izvajajo zavarovalnice, ki imajo temu primerno dovoljenje (Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju, 1992).

V Sloveniji je v letu 2001 zdravstvena zavarovanja tržiło pet zavarovalnic, zbrana bruto obračunana premija iz teh zavarovanj pa je že nekaj let na prvem mestu med vsemi zavarovalnimi vrstami. K tej rasti so mnogo prispevale podražitve premij prostovoljnega zdravstvenega zavarovanja, kljub temu pa so se približno z enako močjo povečevale tudi kosmate odškodnine iz teh zavarovanj. Razmerje med odškodninami in premijami, ki ga imenujemo škodni rezultat, se je v letu 2001 nekoliko poslabšal in je znašal 83% (Statistični zavarovalni bilten 2002, str. 51).

6.5. SLOVENSKA ZAVAROVALNA DEJAVNOST V MEDNARODNEM PROSTORU

Za zaključek svojega diplomskega dela bi namenila še nekaj besed umestitvi rezultatov slovenskega zavarovalnega trga v mednarodni prostor, ki bo s polnopravnim članstvom Slovenije v EU postal prostor delovanja naših zavarovalnic. V splošnem velja mnenje, da bo glavna prednost naših zavarovalnic ob vstopu v EU zvestoba zavarovancev, glavna slabost pa sorazmerna majhnost zavarovalnic v primerjavi s tujimi (Vidic, 2002, str. 20).

Zadnji razpoložljivi letni rezultati poslovanja slovenskega zavarovalništva se nanašajo na leto 2001. Zavarovalnice in druge zavarovalne družbe so v tem letu zbrale premijski dohodek v višini okoli 230 milijard SIT, kar pomeni nominalno povečanje za 19,3% v primerjavi s predhodnim letom. Po srednjem tečaju Banke Slovenije na zadnji dan leta 2001 je ta znesek vreden 1.039 milijonov EUR ali 928,3 milijona USD, kar predstavlja 0,14% skupne premije petnajsterice držav članic EU in 0,04% svetovne premije (2.444 milijard USD za leto 2000). Delež slovenske zavarovalne dejavnosti v bruto domačem proizvodu že dosega okoli 5%, tak rezultat pa za podobnim deležem v EU še vedno zaostaja za štiri odstotne točke (Statistični zavarovalni bilten 2002, str. 61).

Iz spodnjih tabel lahko razberemo še nekaj številčnih podatkov, s pomočjo katerih lahko primerjamo slovensko zavarovalništvo z nekaterimi državami, predvsem pa nas zanima primerjava z EU.

Tabela 1: Zavarovalna dejavnost v Sloveniji 2001 in v izbranih državah 2000

DRŽAVA	Št. zavarovalnih		Premije			Premija na prebivalca		Delež premij v BDP %	Premija na	
	družb	dela- vcev	vsa zavar. v (mio EUR)	življenje v mio (EUR)	delež življenja %	vsa zavar. (EUR)	življenje (EUR)		zavaro- valnico (mio EUR)	zav. delavca (EUR)
Švica	144	49.366	30.979	20.602	66,5	4.312	2.867	11,7	215	627.537
Danska	260	13.600	11.200	7.076	63,2	2.099	1.326	6,4	43	823.529
EU (15)	4.694	874.577	760.481	500.531	65,8	2.017	1.328	9,0	162	869.542
Belgija	207	24.898	20.031	12.909	64,4	1.953	1.259	8,1	97	804.522
Avstrija	77	28.530	11.706	5.416	46,3	1.443	668	5,7	152	410.305
Italija	252	42.264	67.659	39.784	58,8	1.171	688	5,8	268	1.600.866
Portugalska	88	13.604	7.065	3.789	53,6	706	379	6,1	80	519.333
Slovenija	14	4.929	1.039	222	21,4	522	111	5,0	74	210.793
Grčija	110	9.500	2.573	1.321	51,3	244	125	2,3	23	270.842
Madžarska	22	27.478	1.449	670	46,2	145	67	3,2	66	52.733
Hrvaška	28	4.686	614	103	16,8	133	22	3,1	22	131.029
Turčija	63	10.302	2.807	523	18,6	42	8	1,4	45	272.471

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, SZZ, 2002.

Tabela 2: Zavarovalna dejavnost v Sloveniji 2001 in v EU 2000 – ključni podatki

KAZALCI	EU	SLOVENIJA	Delež (%) Slo v EU
Število zavarovalnih družb	4.694	14	0,30
Število zaposlenih v zavarovalnicah	874.577	4.929	0,56
Povprečno število zaposlenih v zavarovalnicah	186	352	188,96
Premije (v mio EUR)	760.481	1.039	0,14
Od tega v življenjskih zavarovanjih (v mio EUR)	500.531	222	0,04
Premije/prebivalca (EUR)	2.017	522	25,86
Premije življenjskih zavarovanj/prebivalca (EUR)	1.328	111	8,39
Premije premoženjskih zavarovanj/prebivalca (EUR)	689	410	59,52
Delež premij v BDP (%)	9,0	5,0	56,00

Vir: Statistični zavarovalniški bilten, SZZ, 2002.

Skozi prizmo teh številčk lahko razberemo kar nekaj tipičnih značilnosti slovenskega zavarovalništva. Znesek bruto obračunane premije, ki se letno zbere na našem zavarovalnem trgu, je tako v svetovnem kot evropskem merilu majhen, vendar je majhen tudi naš trg. Slovenski delež premij v BDP je sicer pod evropskim povprečjem, kljub temu pa ne zaostaja daleč za državami, kot so npr. Avstrija, Italija in Portugalska. Tudi če gledamo delež premij vseh zavarovanj na prebivalca, se uvrstimo pred Grčijo, Madžarsko, Hrvaško in Turčijo.

Pomemben kazalec pa je delež življenjskega zavarovanja, ki kaže razvitost ali nerazvitost posameznega zavarovalnega trga, in pri nas znaša 21,4%, kar je v primerjavi z državami EU sicer zelo nizko, vendar raste. Razlog, da premije življenjskih zavarovanj v Sloveniji pomenijo le okoli dvajset odstotkov, v državah EU pa okoli šestdeset, je po mnenju nekaterih zavarovalniških strokovnjakov v tem, da država za varčevalni mehanizem, kar zavarovalne premije življenjskega zavarovanja so, ponuja premalo davčnih olajšav (Vidic, 2002, str. 20)

V primerjavi z evropskim povprečjem najbolj izstopa povprečno število zaposlenih v zavarovalnici, ki je pri nas precej višje in lahko nakazuje bodočo problematiko. Slovenske zavarovalnice se bodo v konkurenčnem boju morale spoprijeti s težavno nalogo racionalizacije stroškov, ki bo lahko negativno vplivala tudi na število zaposlenih v zavarovalnicah (Kenda, 2002, str. 22).

7. SKLEP

Zavarovalništvo z vidika makroekonomije pomeni prodajo zavarovalnih storitev kot oblik finančnih produktov, namenjenih na eni strani varčevanju in na drugi strani akumulaciji teh prihrankov in njihovo nalaganje v naložbe. Prve oblike zavarovanja lahko najdemo v zelo poenostavljenih oblikah že v starem veku, medtem ko o pravem razvoju sodobnega zavarovanja in pozavarovanja lahko govorimo šele konec 19. in v 20. stoletja, ko so nastale tudi pravne podlage za podjetniško organiziranje zavarovalne dejavnosti.

Zavarovalništvo na slovenskih tleh sega že v leto 1900 in je do danes doživelo mnogo sprememb. Do druge svetovne vojne so naš trg obvladovale pretežno tuje zavarovalnice. Po vojni pa je Jugoslavija z administrativnimi ukrepi na področje zavarovalništva vnesla centralizacijo. V šestdesetih letih so oblasti administrativno zamenjale monopol z navidezno konkurenco, šele v sedemdesetih letih pa je prvič nastopilo obdobje tržnega zavarovalništva, seveda po socialističnem ustroju.

Z osamosvojitvijo Slovenije leta 1991 in njenim strateškim ciljem vključitve v EU, se je slovenska zavarovalna dejavnost močno približala praksi zahodnoevropskih držav. V okviru procesa vključevanja in usklajevanja zakonodaje s predpisi EU smo v razmeroma kratkem času, preko dveh zavarovalniških zakonov, oblikovali ustrezno zakonsko podlago, ki bo tudi naše ozemlje vključila v enoten evropski zavarovalni trg.

Pravni red EU je nastajal postopno in v osnovi sestoji iz primarnega prava, ki ga predstavljajo ustanovitvene pogodbe, ter sekundarnega ali izvedenega prava, to so uredbe, direktive, priporočila, stališča in druge odločbe. Skozi sprejemanje treh generacij direktiv se je na področje zavarovalništva postopno vnašala liberalizacija. Tako danes zavarovalna dejavnost v okviru delovanja enotnega trga temelji na skupnem načelu izdajanja enotnih dovoljenj in načelu nadzora matične države. Za doseglo uspešnega delovanja takega sistema je EU z

direktivami zagotovila osnovno usklajenost pravil v bistvenih točkah za zadovoljivo delovanje takšnega sistema. Ta proces je bil v okviru evropskih držav zelo počasen in težaven. Kulturne razlike so bile tako velike, da lahko ločimo dve zavarovalni evropski tradiciji: pomorsko in alpsko. Prva je precej bolj liberalna in konkurenčno usmerjena, druga pa veliko bolj konzervativna in protekcionistično usmerjena. Šele tretja generacija zavarovalniških direktiv je v ospredje dokončno popeljala pomorsko tradicijo.

Vnašanje načel evropskega zavarovalnega prava v okviru vključevanja v EU, je v Sloveniji sprožilo podoben proces postopne liberalizacije. Prvi slovenski zavarovalni zakon smo dobili leta 1994, in sicer Zakon o zavarovalnicah. Ker je vključeval določene diskriminatorne postavke in na določenih mestih ni upošteval določb evropskih direktiv, ga je leta 2000 zamenjal Zakon o zavarovalništvu. Le-ta je bil oblikovan v obdobju jasnejše slike evropsko usklajene zakonodaje. Poseben poudarek je namenil finančni trdnosti zavarovalnic, kar je osrednjega pomena tudi v EU, to pa nakazujeta ravno v zadnjem času sprejeti direktivi glede kapitalске ustreznosti zavarovalnic na področju življenjskih in premoženjskih zavarovanj.

Zakon o zavarovalništvu, Zakon o davku od prometa zavarovalnih storitev, Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, Zakon o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic, Zakon o obveznih zavarovanjih v prometu, Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju in vsi pripadajoči podzakonski akti posameznega zakona predstavljajo zakonodajni okvir slovenskega zavarovalništva, ki pa ga na poti do polnopravnega članstva v EU čakajo še mnoge težave. Slovenske zavarovalnice so v primerjavi z evropskimi majhne in tudi manj učinkovite. Predvsem bodo morale zavarovalnice bolj pospešeno tržiti življenjska zavarovanja, še preden se bodo na našem trgu začele v večjem obsegu pojavljati tuje zavarovalnice. Kljub temu pa lahko zaključimo, da se je v dobrem desetletju stanje slovenskega zavarovalništva korenito spremenilo.

8. LITERATURA

1. Bijelić Mile: Zavarovanje in pozavarovanje. Ljubljana: Slovenica, zavarovalniška hiša d.d., 1998. 343 str.
2. Boncelj Jože: Zavarovalna ekonomika. Maribor: Založba Obzorja, 1983. 343 str.
3. Brown Michael: Insurance Law Handbook. London: Butterworths, 2000. 2529 str.
4. Cousy Herman: Konferenca o predpisih EU o zavarovalništvu – Capita Selecta. Konferenca na temo Predpisi EU o zavarovalništvu. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 26. in 27.9.2000, str. 130 – 155.
5. Gorišek Jurij: Razvoj življenjskih zavarovanj v Sloveniji v luči približevanja Evropski uniji. Zbornik IV. dnevov slovenskega zavarovalništva 1997. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje in Društvo ekonomistov Ljubljana, 1997, str. 7 – 20.
6. Gorišek Jurij: Ugotovitve ocenjevalcev Mednarodnega denarnega sklada (IMF) in skupine nadzornikov Komisije EU o usklajenosti slovenskega zavarovalnega trga in zakonodaje z baselskimi zavarovalnimi načeli IAIS ter direktivami EU. Zbornik 9. dnevov slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 30. in 31.5.2002, str. 23 – 37.
7. Hartman Rasto: Zavarovalništvo. Zapiski s predavanj. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1997. 36 str.
8. Howell Leslie: Filozofija, pravna ureditev in delovanje zavarovalnega trga. Konferenca na temo Predpisi EU o zavarovalništvu. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 26. in 27.9.2000, str. 6 – 19.
9. Ivanjko Šime: Organiziranost zavarovalstva. Podjetje in delo, Ljubljana, 17.7.1991, 4, str. 322 – 331.
10. Ivanjko Šime: Zavarovanje kot prodaja nevidnega blaga. Zbornik dnevov slovenskega zavarovalništva 1996. Bled: Slovenski zavarovalni biro, Društvo ekonomistov Ljubljana in Inštitut za gospodarsko pravo, 16. in 17. maj 1996, str. 34 – 50.
11. Ivanjko Šime: Pravna ureditev zavarovalnega posredovanja v EU. Davčno finančna praksa, Januar 2003, 1, str. 26 - 27.
12. Jakopanec Levart Renata: Zavarovalništvo: Predlog zakona o zavarovalništvu. Pravna praksa, Ljubljana, 13.5.1999, 430, str. 12 – 15.
13. Jakopanec Levart Renata (a): Zavarovalništvo: Predpisi Evropske unije o zavarovalništvu (1). Pravna praksa, Ljubljana, 5.10.2000, 27, str.13 – 15.
14. Jakopanec Levart Renata (b): Zavarovalništvo: Predpisi Evropske unije o zavarovalništvu (2). Pravna praksa, Ljubljana, 12.10.2000, 28, str. 9 – 12.
15. Jakopanec Levart Renata (c): Zavarovalništvo: Predpisi Evropske unije o zavarovalništvu (3). Pravna praksa, Ljubljana, 26.10.2000, 29, str.18 – 19.
16. Jesenko Tanja: Prvi steber Evropske unije. Pravna praksa, Ljubljana, 28.5.1998, 401, str. 20 – 28.
17. Kenda Alenka: Evropske zavarovalnice plujejo v varnejše vode. Finance, Ljubljana, 29.4.2002, 81, str. 22.

18. Knez Rajko: Novo slovensko zavarovalno pravo. Pravna praksa, Ljubljana, 12.5.1994, 300, str. 32 – 33.
19. Krstič Adriana: Pravni viri ES. Pravna praksa, Ljubljana, 10.6.1999, 432, str. 7 – 8.
20. Kranjec Samo (a): Aktuarji so notranji revizorji. Finance, Ljubljana, 29.4.2002, 81, str. 24.
21. Kranjec Samo (b): Potrebujemo bolj pregledno poslovanje in kapitalsko moč. Finance, Ljubljana, 29.4.2002, 81, str. 18 – 19.
22. Majcen Igor: Finančni posredniki v Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 48 str.
23. Mežnar Drago: Zakon o zavarovalnicah. Pravna praksa, Ljubljana, 3.11.1994, 311, str. 8 – 12.
24. Pavliha Marko (a): Finančnopравни oris zavarovalništva. Pravna praksa, Ljubljana, 27.11.1997, 23, str. II – VII (Priloga).
25. Pavliha Marko (b): Pravna ureditev zavarovalništva kot posebne skupine finančnih storitev. Podjetje in delo, Ljubljana, 15.10.1997, 6, str. 681 – 693.
26. Pavliha Marko: Slovensko zavarovalništvo in Evropska unija. Zbornik 6. dnevo slovenskega zavarovalništva. Portorož: Slovensko zavarovalno združenje, 3. in 4. junij 1999, str. 5 – 23.
27. Pavliha Marko: Zavarovalno pravo. Ljubljana: Gospodarski vestnik, 2000. 371 str.
28. Prohaska Zdenko: Finančni trgi. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 196 str.
29. Ribnikar Ivan: Monetarna ekonomija I. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 1999. 380 str.
30. Simeonov Berkovič Mojca: Analiza usklajenosti slovenskega zavarovalnega prava s pravnim redom EU. Seminarska naloga. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2002. 15 str.
31. Simeonov Berkovič Mojca: Zavarovalnice v Sloveniji. Seminarska naloga. Ljubljana: Ekonomska fakulteta, 2001. 15 str.
32. Slovenija v Evropski uniji. Ljubljana: Urad vlade za informiranje, 2000. 144 str.
33. Toplak Simona: Lastninjenje zavarovalnic razrešeno. Finance, Ljubljana, 10.2.2003, 27, str. 3.
34. Vidic Tomaž: Vstop v EU za zavarovalnice ne bo stresen. Finance, Ljubljana, 29.4.2002, 81, str. 20.

9. VIRI

1. Državni program za prevzem pravnega reda Evropske unije. [URL: <http://evropa.gov.si/vkljucevanje/prevzem-pravnega-reda/>], 26.11.2002.
2. European Legislation – 06.20.20.10 – Insurance. [URL: http://europa.eu.int/eur-lex/en/lif/reg/en_register_06202010.html], 14.12.2002.
3. Evropski sporazum o pridružitvi. [URL: <http://evropa.gov.si/vkljucevanje/evropski-sporazum/>], 5.12.2002.
4. Interni podatki in arhiv Agencije za zavarovalni nadzor.
5. Ješovnik Peter: EU vodič. Koper: Visoka šola za management, 1999. [URL: http://www.evropska-unija.si/Evropska_unija/Vodic/vodic.htm], 16.12.2002.

6. Kratka zgodovina zavarovanja.
[URL: <http://www.mojdenar.com/zavarovalnistvo/>], 17.11.2002.
7. Odredba o razvrščanju posameznih zavarovalnih vrst v zavarovalne skupine in zavarovalne razrede (Uradni list RS, št. 5/95 in 7/95).
8. Pravilnik o medsebojnem sodelovanju nadzornih organov (Uradni list RS, št. 55/99 in 87/00).
9. Slovenska pravna podatkovna baza. [URL: <http://www.ius-software.si/>], 17.10.2002.
10. Spletna stran International Association for Insurance Supervision – IAIS.
[URL: <http://www.iaisweb.org/>], 14.12.2002.
11. Statistični zavarovalni bilten 2000. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje, 2000. 68 str.
12. Statistični zavarovalni bilten 2001. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje, 2001. 67 str.
13. Statistični zavarovalni bilten 2002. Ljubljana: Slovensko zavarovalno združenje, 2002. 64 str.
14. Strategija Republike Slovenije za vključevanje v Evropsko unijo, 1997.
[URL: <http://evropa.gov.si/vkljucevanje/strategija-vkljucevanja/strategija-vkljucevanja.doc>], 23.12.2002.
15. Zakon o davku od prometa zavarovalnih storitev (Uradni list RS, št. 57/99).
16. Zakon o lastninskem preoblikovanju zavarovalnic (Uradni list RS, št. 44/02, 60/02 in 16/03).
17. Zakon o obveznih zavarovanjih v prometu (Uradni list RS, št. 70/94, 29/96 in 67/02).
18. Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (Uradni list RS, št. 106/99, 72/00, 81/00 in 52/01).
19. Zakon o zavarovalnica (Uradni list RS, št. 64/94 in 35/95).
20. Zakon o zavarovalništvu (Uradni list RS, št. 13/00, 91/00 in 21/02).
21. Zakon o zdravstvenem varstvu in zdravstvenem zavarovanju (Uradni list RS, št. 9/92 in 60/02).
22. Zavarovalniška zakonodaja.
[URL: <http://www.zav-zdruzenje.si/zakon.htm>], 24.11.2002.
23. Ustavni zakon za izvedbo temeljne ustavne listine o samostojnosti in neodvisnosti Republike Slovenije (Uradni list RS, št. 33/91).
24. Uvod k predlogu zakona o zavarovalništvu EPA 744 – II – prva obravnava (Poročevalec DZ RS, št. 19/99).
25. White Paper – Preparation of the associated countries of Central and Eastern Europe for integration into the internal market of the Union, 1994.
[URL: <http://europa.eu.int/en/agenda/peco-w/en/chap1.html>], 2.12.2002.

PRILOGE

Priloga 1

SEZNAM DIREKTIV EVROPSKE UNIJE S PODROČJA ZAVAROVALNIŠTVA PO ZAVAROVALNIH SKUPINAH

1. PREMOŽENJSKO ZAVAROVANJE (NON-LIFE INSURANCE)

- (64/225/EEC) Council Directive on the abolition of restrictions on freedom of establishment and freedom to provide services in respect of reinsurance and retrocession
- (73/239/EEC) First Council Directive on the coordination of laws, Regulations and administrative provisions relating to the taking-up pursuit of the business of direct insurance other than life assurance
- (73/240/EEC) Council Directive abolishing restrictions on freedom of establishment in the business of direct insurance other than life assurance
- (76/580/EEC) Council Directive amending Directive 73/239/EEC on the coordination of laws, Regulations and administrative provisions relating to the taking-up and pursuit of the business of direct insurance other than life assurance
- (77/92/EEC) Council Directive on measures to facilitate the effective exercise of freedom of establishment and freedom to provide services in respect of the activities of insurance agents and brokers (ex ISIC Group 630) and, in particular, transitional measures in respect of those activities
- (78/473/EEC) Council Directive on the coordination of laws, Regulations and administrative provisions relating to Community co-insurance
- (84/641/EEC) Council Directive amending, particularly as regards tourist assistance, the First Directive 73/239/EEC on the coordination of laws, Regulations and administrative provisions relating to the taking-up and pursuit of the business of direct insurance other than life assurance
- (87/344/EEC) Council Directive on the coordination of laws, Regulations and administrative provisions relating to legal expenses insurance
- (88/357/EEC) Second Council Directive on the coordination of laws, Regulations and administrative provisions relating to the direct insurance other than life assurance and

laying down provisions to facilitate the effective exercise of freedom to provide services and amending Directive 73/239/EEC

- (91/371/EEC) Council Directive on the implementation of the Agreement between European Economic Community and the Swiss Confederation concerning direct insurance other than life assurance
- (91/675/EEC) Council Directive setting up an Insurance Committee
- (92/49/EEC) Third Council Directive on coordination of laws, Regulations and administrative provisions relating to the direct insurance other than life assurance and amending Directives 73/239/EEC and 88/357/EEC
- (95/26/EC) European Parliament and Council Directive amending Directives 77/780/EEC and 89/646/EEC in the field of credit institutions, Directives 73/239/EEC and 92/49/EEC in the field of non-life insurance, Directives 79/267/EEC and 92/96/EEC in the field of life assurance, Directive 93/22/EEC in the field of investment firms and Directive 85/611/EEC in the field of undertakings for collective investment in transferable securities (Ucits), with a view to reinforcing prudential supervision
- (98/78/EC) Directive of the European Parliament and of the Council on the supplementary supervision of insurance undertakings in an insurance group
- (2001/17/EC) Directive of the European Parliament and of the Council on the reorganisation and winding-up of insurance undertakings
- (2002/13/EC) Directive of the European Parliament and of the Council amending Council Directive 73/239/EEC as regards the solvency margin requirements for non-life insurance undertakings

2. ŽIVLJENSKO ZAVAROVANJE (LIFE INSURANCE)

- (79/267/EEC) First Council Directive on the coordination of laws, Regulations and administrative provisions relating to the taking-up and pursuit of the business of direct life assurance
- (90/619/EEC) Second Council Directive on the coordination of laws, Regulations and administrative provisions relating to the direct life assurance, laying down provisions to facilitate the effective exercise of freedom to provide services and amending Directive 79/267/EEC

- (92/96/EEC) Third Council Directive on the coordination of laws, Regulations and administrative provisions relating to direct life assurance and amending Directives 79/267/EEC and 90/619/EEC
- (2002/83/EC) Directive of the European Parliament and of the Council concerning life assurance
- (2002/12/EC) Directive of the European Parliament and of the Council amending Council Directive 79/267/EEC as regards the solvency margin requirements for life assurance undertakings

3. OBVEZNA ZAVAROVANJA V PROMETU (MOTOR INSURANCE)

- (72/166/EEC) First motor Council Directive on the approximation of the laws of the Member States relating to insurance against civil liability in respect of the use of motor vehicles, and to the enforcement of the obligation to insure against such liability
- (84/5/EEC) Second motor Council Directive on the approximation of the laws of the Member States relating to insurance against civil liability in respect of the use of motor vehicles
- (90/618/EEC) Council Directive amending, particularly as regards motor vehicle liability insurance, Directive 73/239/EEC and Directive 88/357/EEC with concern the coordination of laws, Regulations and administrative provisions relating to direct insurance other than life assurance
- (90/232/EEC) Third motor Council Directive on the approximation of the laws of the Member States relating to insurance civil liability in respect of use of motor vehicles
- (2000/26/EC) Fourth motor Directive of the European Parliament and of the Council on the approximation of the laws of the Member States relating to insurance against civil liability in respect of the use of motor vehicles and amending Council directives 73/239/EEC and 88/357/EEC

4. ZAVAROVALNI POSREDNIKI IN ZASTOPNIKI (INTERMEDIARIES)

- (77/92/EEC) Council Directive on measures to facilitate the effective exercise of freedom of establishment and freedom to provide services in respect of the activities of insurance agents and brokers (ex ISIC Group 630) and, in particular, transitional measures in respect of those activities

- (2002/92/EC) Directive of the European Parliament and of the Council on insurance mediation

5. ZAKONSKO UREJENA KONKURENCA NA PODROČJU ZAVAROVALNIŠTVA (INSURANCE COMPETITION LAW)

- (17/62/EEC) Council Regulation – First Regulation implementing Articles 85 and 86 of the Treaty
- (4064/89/EEC) Council Regulation on the control concentrations between undertakings
- (1534/91/EEC) Council Regulation on the application of Article 85 (3) of the Treaty to certain categories of agreements, decisions and concerted practices in the insurance sector
- (3932/92/EEC) Commission Regulation on the application of Article 85 (3) of the Treaty to certain categories of agreements, decisions and concerted practices in the insurance sector

6. RAČUNOVODSTVO (ACCOUNTING PRACTICES)

- (71/86/EEC) Council Directive on harmonisation of the basic provisions in respect of guarantees for short-term transactions (political risks) with public buyers or with private buyers
- (91/674/EEC) Council Directive on the annual accounts and consolidated accounts of insurance undertakings

Priloga 2

SEZNAM VSEH POZAKONSKIH PREDPISOV IN NJIHOVIH KASNEJŠIH SPREMEMB, IZDANIH NA PODLAGI ZAKONA O ZAVAROVALNIŠTVU

1. Sklep o pogojih za pridobitev in preizkus strokovnih znanj, potrebnih za opravljanje nalog pooblaščenega aktuarja (Ur. l. RS, št. 115/00)
2. Sklep o načinu izračuna količnikov likvidnosti sredstev in najmanjšem obsegu likvidnosti, ki ga mora zagotoviti zavarovalnica (Ur.l. RS, št. 188/00)
3. Sklep o načinu obveščanja kvalificiranega imetnika o nameri odtujitve delnic (Ur. l. RS, št. 188/00)
4. Sklep o vrstah in lastnostih kritnega premoženja in premoženja kritnega sklada ter pravilih za razpršitev in omejitve naložb kritnega premoženja in premoženja kritnega sklada ter načinu in rokih poročanja (Ur. l. RS, št. 122/00 in 109/02)
5. Sklep o vsebini poročil in obvestil iz 176. in 239. člena zakona o zavarovalništvu ter načinu in rokih poročanja (Ur. l. RS, št. 122/00 in 108/01)
6. Sklep o podrobnejših pravilih za izračun minimalnega kapitala zavarovalnic (Ur. l. RS, št. 3/01, 68/01 in 69/02)
7. Sklep o načinu in obsegu upoštevanja posameznih postavk, podrobnejših lastnostih in vrstah postavk ter lastnostih podrejenih dolžniških instrumentov, ki se upoštevajo pri izračunu kapitala in kapitalske ustreznosti in izkaz kapitalske ustreznosti zavarovalnice (Ur. l. RS, št. 3/01, 68/01, 22/02, 69/02 in 117/02)
8. Sklep o podrobnejši vsebini poročila pooblaščenega aktuarja (Ur. l. RS, št. 3/01)
9. Sklep o podrobnejših pravilih in minimalnih standardih za izračun zavarovalno-tehničnih rezervacij (Ur. l. RS, št. 3/01 in 69/01)
10. Sklep o podrobnejši obliki in najmanjšem obsegu ter vsebini revizijskega pregleda in revizorjevega poročila (Ur. l. RS, št. 6/01)
11. Sklep o podrobnejših pogojih za pridobitev in preizkus strokovnih znanj, potrebnih za opravljanje poslov zavarovalnega zastopanja oziroma posredovanja (Ur. l. RS, št. 6/01)
12. Sklep o nadzoru nad zavarovalniško skupino (Ur. l. RS, št. 6/01)

13. Sklep o predpisanih usmeritvah za izračun lastnih deležev zavarovalnice v tabelah maksimalnega kritja in določanje največje verjetne škode (Ur. l. RS, št. 9/01)
14. Sklep o registrih zavarovalnih zastopnikov in posrednikov ter zavarovalnih zastopniških in posredniških družb (Ur. l. RS, št. 9/01)
15. Navodilo o načinu elektronskega poročanja zavarovalnice o naložbah kritnega premoženja in premoženja kritnega sklada (Ur. l. RS, št. 29/01 in 117/02)
16. Sklep o pošiljanju zavarovalno-statističnih podatkov – SKL2002 (Ur. l. RS, št. 8/02, 69/02 in 77/02)
17. Tarifa o taksah in nadomestilih (Tarifa – 1) (Ur. l. RS, št. 89/02)
18. Sklep o kontnem okviru za zavarovalnice – SKL2002 (Ur. l. RS, št. 29/02)
19. Sklep o podrobnejšem načinu vrednotenja knjigovodskih postavk in sestavljanju računovodskih izkazov (Ur. l. RS, št. 95/02)
20. Sklep o podrobnejši vsebini povzetka revidiranega letnega poročila – SKL 2002 (Ur. l. RS, št. 111/02)
21. Sklep o letnem poročilu zavarovalnice – SKL2002 (Ur. l. RS, št. 111/02)